

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Keeled ja mitmekeelsus koolis

Alina Grigorjeva

**„KODUPAIGA KULTUURI- JA KIRJANDUSLOO
ÕPETAMISE VÕIMALUSED ANIJA VALLA KÜLA JA
KOOLI NÄITEL“**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Enda Trubok

Narva 2026

Kinnitus

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Alina Grigorjeva

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloo õpetamise võimalused Kaunissaare küla ja Kehra Gümnaasiumi näitel“, mille juhendaja on Enda Trubok, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Alina Grigorjeva

Narva, 11.05.2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
MÕISTED	7
1. TEOREETILINE TAUST	8
1.1. Koduloo mõiste ja tähtsus õppimises.....	8
1.2. Nüüdisaegne õpikäsitus	9
1.3. Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid	10
2. KODULOO ÕPETAMISE VÕIMALUSED	13
2.1. Kultuuri- ja kirjandusloolised väärtused Kehra linnas ja Kaunissaare külas.....	13
2.2. Kehra Gümnaasiumi õppe- ja arengukava.....	15
2.3. Kodulugu õppetöös	17
2.4. Varasemad uuringud	19
3. UURINGU KORRALDUS JA METOODIKA	22
3.1. Andmete kogumine.....	22
3.2. Valim ja uurimisprotseduuri kirjeldus	23
4. UURIMISTULEMUSED	25
4.1. Intervjuu tulemus	25
4.2. Küsitluste tulemus.....	27
4.3. Andmete võrdlemine ja analüüs.....	31
ARUTELU	33
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	38
KASUTATUD KIRJANDUS.....	39
LISAD.....	43

SISSEJUHATUS

Huvi teema vastu tekkis kirjanduse loengus, kus arutleti Andres Ehini mõtte üle õpetada kirjanduslugu tänapäevast alates, suunaga kirjandusajalukku. Niisugune lähenemine toob esile koduloo olulisuse, kuna see võib suurendada noorte huvi oma kodukoha ajaloo ja kultuuri vastu. Käsitlen töös kodulugu kui kodukoha ajaloo, kultuuri ja keskkonna tundmaõppimist.

Uurimisobjektiks on Anija valla tuntud kultuurilooline paik. Töös keskendun Kehra Gümnaasiumile ja selle lähedal asuvale Kaunissaare külale. Kaunissaarega on seotud Birkenruh' (Kaserahu) mõis, mille omanik oli 20. sajandi alguses Eduard Virgo. Mõisas viibisid mitmed tuntud Eesti kirjanikud, sealhulgas Anton Hansen Tammsaare, Marie Under ja Friedebert Tuglas. Tammsaare lõpetas Kaunissaares oma romaani „Kõrboja peremees“ (1922). Tänapäeval on piirkond seotud ka mitmete muusikutega.

Teema on aktuaalne, sest nüüdisaegne õpikäsitus rõhutab elulähedast ja kogemusõpet, kuid samas on märgatud noorte vähest huvi koduloo ja kohaliku kultuuripärandi vastu. Kodulugu antakse koolis nii formaalses kui ka mitteformaalses õppes. Formaalõppes toimub see õppeainetes, mitteformaalses õppes aga projektide, ekskursioonide ja muuseumikülastuste kaudu. Need tegevused aitavad siduda õppimise reaalse elukeskkonnaga ja muuta selle tähenduse õpilaste jaoks olulisemaks.

Töös analüüsin mitteformaalset õpet ja nüüdisaegset õpikäsitust üksnes seoses koduloo õpetamisega.

Bakalaureusetöös on püstitatud järgmised teoreetilised uurimisküsimused:

1. Kui palju on riiklikus õppekavas ja kooli ainekavades käsitletud loovtöid?
2. Mil määral ja missugusel kujul pakub kool õppes kodulooga seotud teemasid?
3. Milline koht on koduloo õpetamisel tänapäevases õpikäsituses?

Empiirilised uurimisküsimused:

1. Kui hästi tunnevad Kaunissaare küla elanikud ja Kehra Gümnaasiumi õpilased oma kodulugu (kultuuri- ja kirjanduslugu)?
2. Kust nad on saanud oma teadmised – kas perekonnalt, koolist, muuseumist või muudest allikatest?
3. Millised kohad, sündmused ja tegelased on Kaunissaare kultuuriloos kõige tuntumad ning kuidas need on ajas muutunud?

4. Milliste meetodite kaudu võiks tõsta (uurimistöö, loovtöö, muuseumikülastus, fotode võrdlemine, filmimine jt) noortes huvi kodulooliste paikade vastu?

Uurimistöö eesmärk on selgitada välja Kaunissaare küla elanike ja Kehra Gümnaasiumi õpilaste teadlikkus kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloost ning leida viise, kuidas saaks kodulugu käsitleda, et see õpilasi rohkem huvitaks.

Bakalaureusetöö koosneb sissejuhatusest, teoreetilisest osast, metoodika kirjeldusest, uurimistulemustest, arutelust, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust ja lisadest. Lisades on uurimisobjektide fotod, näiteid võrdlevalt erinevatest ajalooperioodidest.

Teoreetilises osas annan ülevaate koduloo mõistest ja selle osatähtsusest õppetöös ning käsitlen nüüdisaegset õpikäsitust. Metoodika peatükis kirjeldan uurimisprotsessi ja kasutatud meetodeid. Empiirilises osas esitan tulemused ning arutus analüüsin neid teoreetilistest seisukohtadest lähtuvalt.

Kehra Gümnaasiumi direktorilt on küsitud luba uurimistöö läbiviimiseks Kehra Gümnaasiumis ja kooli nimetamiseks uurimisobjektina bakalaureusetöös.

MÕISTED

Töös kasutatud mõisted:

formaalne õpe - kindlatele standarditele vastav struktureeritud õpe, mis toimub haridusasutuses.

kodulugu - valdkond, mille sisuks on väikese piirkonna (sageli uurija kodukoha) kultuuri, ajaloo, looduse vms uurimine.

kultuuripärand - varasematest aegadest pärinev kultuurivara (nii vaimne kui aineiline).

loovtöö - loovust arendav töö.

mitteformaalne õpe - vabatahtlik õpe eri keskkondades väljaspool kooli eesmärgiga end arendada.

uurimistöö - millegi uurimine teadustöö vahendite ja meetodite abil.

valikaine - õppekavast valimiseks ettenähtud õppeaine.

valikkursus - õppuri valitav (eri)kursus mingist õppeainest.

õpikäsitus - arusaam õppimisest, õppimise põhimõttest.

õppijakeskne lähenemine - õppurist lähtuv, õppuri huve, vajadusi ja ettepanekuid arvestav lähenemine.

üldpädevused - aine- ja valdkonnaülesed pädevused, mis on eriti olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel, nt õpipädevus, enesemääratluspädevus, ettevõtlikkuspädevus.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. Koduloo mõiste ja tähtsus õppimises

Ajalehes Vaivara Kaja mainis 28. aprillil 2015 Jekaterina Muravjova, et Eesti kodu-uurimise alguseks peetakse 1637. aastat, mil Johannes Claudius Rising avaldas „Kõne Tartu linnast“. Selles rõhutas ta, et oma kodukoha mittetundmine on häbiväärne, samas kui selle teadlik ja põhjalik uurimine on auväärne ning kiiduväärt tegevus.

Mõiste „kodumaa“ on seotud inimese identiteedi ja kuuluvustundega. Seda tajutakse kas uhkuse või eemaldumisena, kuid tugevam side tekib neil, kelle juured on samas paigas. Perekond ja kool aitavad seda tunnet kujundada. Kodukoha ajaloo tundmine arendab mõtlemist, patriotismi ja sidet oma kodupaigaga. (Muravjova, 2015)

Kodulugu käsitleb konkreetse paiga inimeste elu, olusid ja päritolu ning selle tähtsus püsib ajas. Kodu ja kodukoht on inimesele turvaline ja tähenduslik keskkond. Mida paremini tunneme oma ümbrust, seda selgemini mõistame selle kujunemist ning oskame eristada, mida tasub säilitada ja edasi anda. (Kodulugu veebileht, 2026)

Seda laiemat ja igapäevast arusaama koduloost täpsustab ka teaduslik määratlus. Kodulugu on „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ järgi kodukoha looduse, kultuuri, ajaloo ja majanduse üldülevaateline käsitlus. (EKSS, 2009). Selline määratlus kirjeldab kodulugu eelkõige kui sisulist tervikut, hõlmates erinevaid eluvaldkondi ühes konkreetses paigas. Pedagoogilisest vaatenurgast täpsustab seda käsitlust Turp (1921) raamatus „Koduloo metoodika“, kus kodulugu on alg-eriteadus, mis toetab lapse vaimset arengut ja hingelist kujunemist perekondlikul alusel, õpetades tundma kodu selle kõige laiemas tähenduses ning andes kaudselt algteadmisi kõigist algkoolis õpetatavatest õppeainetest. See tähendab, et õppimine algab lapsele tuttavast ja lähedasest (kodu, pere, igapäevaelu) ning laieneb sealt edasi.

Sarnast rõhuasetust lapsepõlve ja isikliku kogemuse olulisusele arutab ka Rein Veidemann. Tema järgi moodustab kodulugu Eesti aja- ja kultuuriloo keskse telje, mille mõistmine lähtub inimese isiklikust kogemusest. Tema järgi saab kõik alguse lapsepõlvest, sest just seal kujunevad esimesed tähenduslikud kogemused ja mälestused. (Veidemann, 2024)

Kasvatuse ja hariduse eesmärk on anda edasi meie kultuuri väärtused tulevastele põlvkondadele ning kujundada neist meie kultuuripärandi kandjad. Käisi (1996) sõnul peaks igal õpilasel olema kodumaaraamat ja kaart, kuid õpetajad peavad õppima tundma kodumaad ja tutvuma ise kodu paigaga. Ta rõhutas ka, et juba 1842. a. kirjutasid Adolph Diesterweg ja Wilhelm Harnisch, et eriti maakoolide õpetajad peavad uurima oma kooli ümbruse loodust,

sest ilma iseseisva uurimistööta puudub õpetusel kindel alus. Õpetaja peab ennast oma koduümbruses tundma end rohkem kodusena kui keegi teine. (Käis, 1996)

Käis (1996) rõhutab, et koolid peavad koduloo õpetamist aktiivselt edendama. Oluline on anda õpetajatele juhiseid ja toetades süsteemset lähenemist, kuna kasvatustöö on seotud ühiskonna kultuuriliste muutustega. Kuigi kohaliku ajaloo projektid pakuvad elulähedasi õppimisvõimalusi, võib õpetajatel nende rakendamisel ette tulla erinevaid raskusi. Samas tõstavad Mbatha ja Moreeng (2025) esile, et kohaliku ajaloo kasutamine arendab õpilaste huvi, loovust ja ajaloolisi oskusi ning aitab luua isiklikku seost õpitavaga, mistõttu on oluline selle lõimimine õppekavasse.

Koduloo õpetamise eesmärk on arendada lapse vaimu ja iseloomu, siduda kool ja kodu. Lisaks kujundada armastust kodu ja kodumaa vastu. See suunab last oma ümbrust tähelepanelikult jälgima ja sellest õppima, toetades tema loomulikku arengut. (Turp, 1921, lk 23 – 24)

Armastus kodumaa vastu on oluline väärtus, mis kujuneb inimese elus järk - järgult ning saab sageli alguse lapsepõlvest. See väljendub hoolivuses oma lähiümbruse inimeste ja kultuuri vastu.

Inimesed kaitsevad ja hoiavad seda, mida nad armastavad. Kui nad midagi ei tunne, siis nad ei pööra sellele ka tähelepanu. (Smith, Sobel, 2010)

Kui inimesel puudub side oma kodukoha, kultuuri või keskkonnaga, ei teki tal ka motivatsiooni seda hoida ega arendada. Seetõttu on oluline, et juba varases eas kujuneks arusaam oma kodukoha ja kodumaa väärtusest. Läbi teadmiste, kogemuste ja isikliku kokkupuute kaudu tekib tugevam kuuluvustunne, mis omakorda soodustab vastutustundlikku käitumist. Üheks oluliseks viisiks niisugust seost ja hoiakut kujundada on õpetada koolis kodulugu.

Kokkupuude kodulooga teritab lapse meeli, arendab tähelepanu, vaatlus- ja algatusvõimet ning kujundab asjalikku mõtlemist, fantaasiat ja huvideringi. Ühtlasi areneb koduloo õppimisel hästi suuline eneseväljendus ja sõnavara, sest õpilane saab jutustada sellest, mida ta on ise näinud ja kogenud. (Käis, 1996, lk 240)

1.2. Nüüdisaegne õpikäsitus

Dokumendis „Eesti elukestva õppe strateegia 2020“ võeti käibele uus termin „õpikäsitus“. Selle eesmärgiks on toetada iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut ning kujundada kõigil haridusastmetel ja -liikides õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust. (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht, 2026)

Õpikäsitus järgi muutuvad õppimise käigus inimese teadmised, oskused ja hoiakud. Inimesed korrastavad varasemaid teadmisi, arendavad oskusi ja omandavad uusi teadmisi eri olukordades ja erinevatel eesmärkidel. (Leijen, Pedaste, i.a.)

Haridus- ja Teadusministeeriumi järgi tähendab õpikäsitus seda, kuidas mõistetakse õppimise eesmäärke, viise ja osalejate suhteid ning kuidas seda igapäevases õppetöös tehakse. See on osa koolikultuurist ning sõltub õpetaja hoiakutest ja oskustest, sealhulgas kasutada mitmekesiseid õpetamisviise. (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht, 2026)

Õpetaja valikutest sõltub, milliseid nüüdisaegseid õpikäsitusi rakendatakse. Üks neist on koostööne õpe, kus tegutsetakse ühise eesmärgi nimel ning toetatakse nii enda kui kaaslaste õppimist, mis tugevdab sidusust koolis, kogukonnas ja ühiskonnas. (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht, 2026)

Randmäe (2020) on samuti rõhutanud, et nüüdisaegne õpikäsitus eeldab, et õppeprotsessis toimub järjepidev arutelu ning koostöö. Selle kõige tähtsam eesmärk on kujundada elukestvat õppimist toetavaid oskusi. (Randmäe, 2020)

Sobeli (2005) sõnul toimub õpetajate professionaalne areng kõige tõhusamalt koostöös ja üksteiselt õppides. Seega mõistetakse õppimist sotsiaalse ja koostöise protsessina, mis on ka nüüdisaegse õpikäsituse oluline osa.

Koduloo õpetamine haakub koolis väga hästi nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetega, sest see võimaldab läheneda õppetööle õppijat, elulisust ja kogukondlikkust arvestades.

1.3. Kooli õppe- ja kasvatusesmärgid

Kooli õppe- ja kasvatusesmärgid on kirjas riiklikes õigusaktides ja suunavad kooli tööd. Nende eesmärkide kaudu kujundatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja väärtushoiakuid ning toetatakse nende kujunemist aktiivseteks ja vastutustundlikeks ühiskonnaliikmeteks. Olulised on demokraatia, emakeele ja kultuuri väärtustamine ning patriotism. Väärtusi kujundatakse kasvatus kaudu, mis suunab õpilase suhteid maailmaga ja eeldab koostööd kooli, õpilase ja pere vahel. (Põhikooli riiklik õppekava § 2; § 5)

Õppekava toetab seda protsessi läbivate teemadega, mis aitavad kujundada õpilaste väärtusi ja maailmapilti ning siduda teadmisi, oskusi ja hoiakuid. Neid rakendatakse ainete lõimimise, loovtööde ja klassivälise tegevuse kaudu. Põhikoolis on näiteks teemad „Keskkond ja jätkusuutlik areng“, „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“, „Kultuuriline identiteet“, „Tehnoloogia ja innovatsioon“ ning „Väärtused ja kõlblus“. (Põhikooli riiklik õppekava, 2023)

Need teemad loovad tugeva aluse koduloo õpetamiseks, sest selle abil võib kodulugu lõimitult õpetada, sidudes kohaliku ajaloo õpilaste igapäevaelu, väärtuskasvatuse ja praktiliste tegevustega. Keskkonna ja jätkusuutliku arengu analüüsimisel saab uurida kodukoha looduskeskkonna muutumist ning inimese mõju sellele ajas. Kodanikualgatuse ja ettevõtlikkuse teema võimaldab siduda koduloo kogukonnaeluga, kaasates kohalikke elanikke, muuseume või kodanikuühendusi ning innustades õpilasi osalema kodukoha säilitamises ja arendamises. Kultuurilise identiteedi teema kaudu aitab kodulugu mõista kohalikke tavasid, pärimust ja kultuuripärandit ning kujundada kuuluvustunnet. Tehnoloogia ja innovatsioon toetavad koduloo õpetamist digivahendite abil, näiteks digitaalsete näituste või kaartide loomisel.

Koduloo õpetamine sobitub hästi läbivate teemadega, võimaldades siduda kohaliku ajaloo õpilaste igapäevaelu, keskkonna, kultuuri ja kogukonnaga. Õppimist toetavad aktiivsed meetodid, nagu loovtöö, mis arendab õpilaste loovat ja kriitilist mõtlemist ning võimaldab lõimida erinevaid aineid. (Jaani & Luisk, 2010, lk 104:110; Liblik, 2017, lk3)

See tähendab, et loovtöö ei piirdu ühe aine raamiga, vaid võimaldab siduda erinevaid teadmisi ja oskusi ning vaadelda teemasid laiemas kontekstis. Läbivate teemade kasutamine suunab õpilasi mõtestama ühiskondlikult olulisi küsimusi.

Läbivatele teemadele tuginev või erinevaid õppeaineid ühendav loovtöö võib olla õpilasuurimus, projekt või omaloominguline töö, näiteks leiutis, kunsti- või muusikateos ja selle esitus, etendus, videofilm, liikumiskava või muu sarnane loominguline lahendus. (Kikas, 2017, lk 13)

Õpetaja eeskuju ja hoiak on olulised õpilaste suunamisel valima loovtöö teemaks koduloo. Loovust väärtustav ja oma kogemusi jagav õpetaja loob toetava õpikeskkonna, mis julgustab õpilasi. (Heinla, 2017, lk 5)

Selline õpetaja hoiak mõjutab lisaks loovtöö valikule ka õpilaste motivatsiooni ja suhtumist õppimisse. Loovust väärtustav õpetaja aitab õpilastel näha kodulugu osana oma identiteedist ning loovtööd eneseväljenduse võimalusena.

Gümnaasiumi riikliku õppekava kohaselt on õppimine aktiivne ja eesmärgistatud protsess. See toimub koostöös ning toetub varasematele teadmistele ja kogemustele. Õppekava loob võimalused koduloo õpetamiseks nii valikkursuste kui ka uurimistöö kaudu, mis on gümnaasiumi lõpetamise kohustuslik osa. (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2023, § 20)

Valikkursused, nagu „Perearhiivi korrastamine ja kirjeldamine“, „Perearhiivi loomine“, „Arhitektuur kui elukeskkond“ ja „Eesti romaan“, pakuvad võimalusi koduloo käsitlemiseks, sidudes õppimise perekonna ja kohaliku pärandiga ning arendades õpilaste uurimis- ja

üldpädevusi. Läbivad teemad, eriti „Kultuuriline identiteet“, toetavad väärtushoiakute kujunemist ja aitavad mõista oma kultuurilist tausta. (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2023)

Gümnaasiumi õppekava loob mitmekesised võimalused koduloo tutvustamiseks nii valikkursuste kui ka läbivate teemade kaudu. Läbi praktilise tegevuse, nagu uurimistöö, saavad õpilased kogeda õppimist aktiivse ja tähendusliku protsessina, mis seob nende isikliku elu laiemate kultuuriliste ja ajalooliste kontekstidega.

Pädevuste ja üldpädevuste kujundamine on hariduse keskne eesmärk. See toetab õpilase iseseisvat toimetulekut ja elukestvat õpet. Üldpädevused, sealhulgas kultuuri- ja väärtuspädevus ning sotsiaalne ja kodanikupädevus, kujunevad õppeainete, läbivate teemade ja koostöö kaudu. (Gümnaasiumi riiklik õppekava § 4; § 20)

Pädevuste arendamine eeldab aktiivset õppeprotsessi, kus õpilased seostavad õpitut oma kogemustega. Kodulugu õppides saavad õpilased eluliste näidete kaudu paremini mõista väärtusi ja kultuuripärandit. Näiteks võimaldavad kohalikud ajaloolised paigad nagu koolimaja või mõisad, arutleda ajaloo, mälu ja identiteedi üle. Samuti saab tutvustada kohalikke kultuuritegelasi, kelle elu ja tegevus aitavad mõista selliseid väärtusi nagu pühendumus ja vastutus. Olulisel kohal on ka perekonnalugu, sealhulgas vanemate ja vanavanemate mälestused või perearhiivid, mis aitavad õpilastel teadvustada oma juuri. Lisaks pakuvad kohalikud traditsioonid ja kogukonnaüritused võimalust arutleda kultuuripärandi hoidmise üle. Lisaks saab vaadelda kodukoha muutumist ajas ning igapäevaelu näiteid, nagu kohalikud kombed ja suhted.

Ajalooallikad, nagu päevikud, kirjad, joonistused ja fotod, sisaldavad sageli infot, mida raamatutest ei leia. Need toetavad koduloo õpetamist ja aitavad tutvustada olulisi ajaloomõisteid. Samal ajal arendavad need õpilaste kriitilise analüüsi oskust ning loovad isiklikuma kontakti mineviku inimestega ja nende eluoluga. (Mbatha & Moreeng, 2025)

2. KODULOO ÕPETAMISE VÕIMALUSED

2.1. Kultuuri- ja kirjandusloomised väärtused Kehra linnas ja Kaunissaare külas

Kehra on Harjumaal Anija vallas asuv linn, mis paikneb Jägala jõe ääres Tallinnast ida suunas. Kaunissaare on küla Harju maakonnas Anija vallas. Küla territooriumilt voolab läbi Jägala jõgi, millele on rajatud Kaunissaare veehoidla ning sealt saab alguse Jägala - Pirita kanal. Kaunissaare paikneb Kehrast kagusuunas. (Anija valla arengukava, 2014)

Kehra linn ja Kaunissaare küla on eelkõige ajalooliselt tähtsad paigad, kuna seal ja selle lähiümbruses leidub mitmeid väärtuslikke ajaloo- ja kultuuriobjekte, nagu Birkenruh' (Kaserahu) mõis, Kehra raudteejaam- muuseum, Kehra tselluloositehas Horizon, Kaunissaare mõis, kus asusid vana vesiveski, hüdroelektrijaam, sepikoda, Kaunissaare talitee ja kõrtsid. Pikva mõisast eraldumise järel sai Birkenruh'st (Kaserahust) 1884. aastal väike poolmõis. Mõisa tagasihoidlik ühekorruseline kivist peahoone rajati tõenäoliselt vahetult pärast mõisa tekkimist 19. sajandi lõpul. Nõukogude Liidu ajal kasutati seda Kehra sovhoosi tööliselamuna. 2010. aastal varises see kokku pärast pikaajalist hooletusse jätmist Nõukogude Liidu lagunemise ja Kehra sovhooside kadumise järel. 20. sajandi alguses kuulus Birkenruh' (Kaserahu) mõis ajakirjanikule Eduard Virgole, kelle ajal suvitasid seal mitmed tuntud Eesti kultuuritegelased, nende hulgas Marie Under, Artur Adson, Friedebert Tuglas ja Anton Hansen - Tammsaare. (Eesti mõisaportaali veebileht, 2026)

Birkenruh' (Kaserahu) mõisa lugu on oluline eelkõige koduloo ja kultuurimälu poolest. See näitab, kuidas ka väikesed ja tänaseks kadunud paigad on olnud seotud Eesti kultuuri ja vaimuelu arenguga. Teadmine, et seal on viibinud Eesti kirjanduse suurkujud, annab paigale sümbolse väärtuse, isegi siis, kui hoone ise ei ole säilinud.

Kaunissaare ajalugu on tihedalt seotud Kehra linnaga. Tõenäoliselt rajati sinna Tallinna piiskopi veski juba 1249. aastal koos Kehra aladega. Veski kujunes ka mõisaks, sest jõe kärestikuline loodus lõi head tingimused veski ehitamiseks. Kaunissaaret on piiskopimõisana mainitud 1326. aastal. Tegemist oli ühe Tallinna piiskopi vanima veski- ja mõisakohaga. Kaunissaare mõis kuulub Harjumaal kümne vanima mõisa hulka. Kõige olulisem ehitis oli Kaunissaare veski, mis 19. sajandi lõpus ehitati ümber puupapivabrikuks ning 1950. aastatel elektrijaamaks. Veskihoone oli kivist kahe korrusega, jõe ulatus T- kujuline vesiehitis. Hoone oli massiivne, osaliselt tellistest ja kivist, osaliselt puidust. Kahjuks hävis veski 1980. – 1990. aastatel. (Praust, 2014, lk 78:81:84)

Kehra tselluloosi- ja paberitehas oli Eesti esimesel iseseisvusajal üks suurimaid rajatud tööstusettevõtteid. Eesti valitsus langetas tehase rajamise otsuse 1936. aastal ning asukohaks

valiti Kehra, kuna Jägala jõgi võimaldas saada tselluloositootmiseks vajalikku vett. Tehase paiknemist soodustasid ka raudteeühendus ning Kehra lähedus Tallinnale. (Oja, 2013, lk 70)

Valdo Prausti sõnul avas tehase tollane Eesti Vabariigi president Konstantin Päts, kes saabus sündmusele oma erirongiga. Presidendi visiidi ettevalmistamisel tehti Kehra raudteejaama hoones ka ümberkorraldusi, sealhulgas paigutati raudteepoolne sissepääs teise asukohta. Tänapäeval, mil jaamahoones tegutseb Kehra muuseum koos Vabadussõja murdelahinguid tutvustava väljapanekuga, on eelnimetatud uks suletud. (Facebooki postitus, 2018)

Kehra raudteejaamahoone ehitati valmis 1896. aastal. Praeguseks on neljast jaamahoonest alles kaks - Kehras ja Lehtses. Kui Lehtse jaamahoone on säilinud algses mahus ja suuresti algsel väliskujul, siis Kehra jaamahoone on 1960. aastatel ümber ehitatud. (Pärdi, 2023)

Kehra muuseum on kujunenud kodanikualgatuse tulemusel loodud mäluasutuseks. 2008. aastal asutati mittetulundusühing Kehra Raudteejaam, mille eesmärkideks oli Anija vallale kuuluva, 1897. aastal ehitatud ja aastaid kasutuseta seisnud raudteejaamahoone renoveerimine, Vabadussõja murdelahinguid ja kohalikku ajalugu tutvustava muuseumi rajamine ning koostöö Anija vallaga Lahinguvälja mälestussamba taastamisel. Nimetatud eesmärgid on ellu viidud ning ühing tegeleb praegu Kehra muuseumi haldamisega, korraldades seal näitusi, kontserte, filmiõhtuid, kohtumisi ja muid kultuurisündmusi. (MTÜ Kehra Raudteejaama veebileht, 2026)

Raudteejaamahoone säilitamine ja kasutamine muuseumina näitab, kuidas kultuuripärandit hoitakse ja seotakse mineviku ning tänapäevaga, aidates õpilastel mõista selle väärtust ja tähtsust.

Tallinna Ülikooli fotokogust on näha, et Kehra külas paiknenud esimest koolimaja kasutati kuni 1920. aastate lõpuni lisaks õppetööle ka rahvamajana. (Tallinna Ülikooli veebileht, 2026)

Endises sovhoosi sööklas on nüüd Kehra noortekeskus ja ülemist korrust kasutab rahvamaja. Kehra rahvamajas tegutseb tänapäevani mitmeid huviringe, sealhulgas segarahvatantsurühm, naisrühmad Kadri, Kadrel ja Päikeseratas, tantsurühm Kantriroomid, lauluansamblid Kodu ning lauluklubi Helin, mitmed võimlemis- ja käsitööringid. Samuti laste tantsurühm ja nukunäitering. (Kehra Rahvamaja veebileht, 2026)

Nukunäitering on välja kasvanud kunagisest nukurahvateatrist „Kehra Nukk“, mille rajas Lea-Sibul Poola. (Praust, 2014)

Kehra on olnud läbi aja oluline kogukondliku ja kultuurilise tegevuse keskus, kus haridus- ja kultuurielu on omavahel tihedalt seotud. Nii ajalooline koolimaja kui ka tänapäevane rahvamaja täidavad sarnast rolli, pakkudes inimestele võimalusi kooskäimiseks, eneseväljenduseks ja kultuuritegevustes osalemiseks.

1850. aastal avatud Kehra vallakoolist arenes hiljem välja Kehra Gümnaasium. (Kehra Gümnaasiumi veebileht, 2026)

Kehra koolil on olnud märkimisväärne roll Eesti kultuuri- ja haridusloos, andes ühiskonnale mitmeid tuntud ja erinevates valdkondades silmapaistvaid isiksusi. Eesti üheks olulisemaks ja suurimaks operetiloojaks peetav Boris Kõrver. 20. sajandi üks tuntumaid ingeri - soome heliloojaid, puhkpilliorkestri juht, Kehra Keskkooli muusikaõpetaja Albert Pettinen, kes lõi arvukalt laule ja muusikat teatrietendustele. Samuti alustas Kehra koolis muusikaõpetajana Tiit Köster, kes laulis aastatel 1967–1990 Eesti Rahvusmeeskooris, meesansamblis RAM-1 ning tegutses dirigendina, juhatades Kehra segakoori „Helin“ ja estraadiansamblit „Anne“. Kehra kooli vilistlaste hulka kuuluvad ka tunnustatud laulupedagoogid ja lauljad: ansambli „Mahavok“ kunagine solist Kare Kauks (lõpetas 1979) ning ansambli „Fix“ solist Silvi Vrait (lõpetas 1969). Silvi Vrait on üks Eesti nimekamaid naislauljaid, kes esindas Eestit 1994. aastal Eurovisioonil. Tema panust Eesti muusikasse ja kohalikku kultuurilukku on jäädvustatud 2014. aastal Kehra Gümnaasiumi õuele paigaldatud mälestuspingiga „Vana pildiraam“. Kehra kooli on lõpetanud ka laulja ja raadiodiktor Uno Kaupmees. Käesoleval ajal on Kehra - Kaunissaares koduks ka laulja Anne Vellile.

Teatri- ja lavakunsti valdkonnast on Kehra koolis õppinud mitmed näitlejad ja lavastajad, nagu Tõnu Aav, Rein Kotkas, Siim Rulli, Laine Mägi, Terje Pennie, Ingomar Vihmar, Eva Koldits jt. 2012. aastal lavastas Ingomar Vihmar Kaunissaares Birkenruh' mõisa varemetel Loone Otsa näidendi „Birkenruh' romanss“ ning tegutseb käesoleval ajal Pärnu Endla Teatri pealavastajana. Nii Ingomar Vihmar kui Terje Pennie on nukurahvateatri „Kehra Nukk“ kasvandikud. Mängufilmiga „Fränk“ (2025), mis on suures osas Kehras filmitud, on kuulsust kogunud noor režissöör Tõnis Pill.

Kirjanduse, teaduse ja kultuuri alalt on varasemast ajast tuntud Gustav Vilbaste, kes alustas rahvaluule ja vanavara kogumist Eesti Rahva Muuseumile. Ta on talletanud Kehra kooli varasemat ajalugu. Hiljem kujunes temast väljapaistev botaanik, kodu - uurija, publitsist ja looduskaitseja. Praegusel ajal Tartu Ülikooli kirjandusprofessor ja kirjanik Arne Merilai (lõpetas 1979).

Ülle Raud on üks Harjumaa silmapaistvamaid kultuuritegelasi ja maakonna laulupidude korraldajaid., kuid olnud ka koolinoorte laulupeo üldjuht. (Kukk, 2000, lk 13:92:96:235:237:238)

2.2. Kehra Gümnaasiumi õppe- ja arengukava

Tänapäeval on Kehra Gümnaasium eestikeelne üldhariduskool, kus õppetöö toimub kõikidel kooliastmetel alates 1. kuni 12. klassini ning õppekava koostamisel lähtub kool põhikooli ja

gümnaasiumi riiklikust õppekavast. Kool on jagatud kaheks kooliosaks: 1. – 6. klass ja 7. – 12. klass, millest kummalgi on oma õppejuht. Kooli juhtkonna moodustavad direktor, õppejuhid, huvijuht ning õpetajate esindajana valitud õpetaja. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 7)

Kooli õppekava on õppe- ja kasvatustegevuse aluseks. See lähtub riiklikest nõuetest, arengukavast ning kooli traditsioonidest ja ressurssidest. Selle eesmärk on kujundada õppijakeskselt arenev, uudishimulik ja eetiline õpilane, kes väärtustab eesti keelt ja kultuuri ning on valmis pidevaks enesearenguks. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 4, 6)

Pädevuste ja lõimingu kujundamisel on üheks oluliseks vahendiks läbivad teemad. Neid rakendatakse kogu kooli õppe- ja kasvatustegevuses ning kooliorganisatsiooni toimimises, toetudes aineõppele, kujundades õpikeskkonda ning korraldades klassi- ja kooliväliseid tegevusi. Nii Kehra Gümnaasiumi õppekavas (2024) kui ka Kehra Gümnaasiumi arengukavas (2023 – 2029) olulisel kohal on õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate omavaheline koostöö. Kool teeb aktiivset koostööd ka laiemalt kogukonnaga, kaasates lapsevanemaid ja vilistlasi ning erinevaid kohalikke asutusi, sealhulgas Kehra Muuseumi, Anija valla Noortekeskuse, Kehra Rahvamaja, Kehra Raamatukogu, Kehra Kunstide kooli, Anija valla Spordimaailma, samuti teisi Anija valla koole ja lasteaedu ning piirkonna ettevõtteid. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 6: Kehra Gümnaasiumi arengukava, 2023, lk 10)

Läbivate teemade õpetus rakendub koolis õppekeskkonna kujundamise, aineõppe, valikainete, projektõppe ning klassi- ja koolivälise tegevuse kaudu. Neid lõimitakse erinevatesse õppeainetesse, projektidesse, ainenädalatesse ning koostöösse kogukonna, asutuste ja organisatsioonidega. Olulisel kohal on eri huvigruppide koostöö ja õpilaste aktiivne osalemine koolielus. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 21 – 22)

Kehra kooli õppekava järgi korraldavad klassijuhatajad ja aineõpetajad ühiseid õppekäike, kavandades neid vastavalt õpilaste vanusele ja kooliastmele. Põhikoolis on õppekäigud suunatud eelkõige kodukoha ja lähiümbruse tundmaõppimisele. Näiteks 1. – 2. klassis keskendutakse Kehra linnale ja Anija valla asutustele ning kohaliku kultuuri- ja ajalooga seotud paikadele, 3. – 6. klassis külastatakse Tallinna ja Harjumaa muuseume ning loodusobjekte, 7. – 9. klassis aga laienevad õppekäigud üle Eesti erinevatesse muuseumidesse ja loodusprogrammidesse. Gümnaasiumiastmes pakutakse õppekäike üle Eesti. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 24)

Kehra Gümnaasiumi arengukava (2023) kohaselt on eesmärgiks kujundada aktiivseid ja ettevõtlikke õpilasi ning toetav ja koostöine õpikeskkond. Selle saavutamist toetavad nii koolisisesed tegevused kui ka koostöö partneritega, näiteks MTÜ Kehra Kooli Vilistlased ja

erinevad õpitegevused nagu projektipäevad ja õppekäigud. (Kehra Gümnaasiumi arengukava, 2023, lk 7, 10, 11)

Kehra Gümnaasiumi kodulehel on järgmised valikainete ainekavad alates 2024: valikkursus „Loodusteadused, tehnoloogia ja ühiskond“, „Informaatika“, „Joonestamine“, „Usundiõpetus“, „Teistmoodi füüsika“. (Kehra Gümnaasiumi veebileht, 2026)

Gümnaasiumis saavad õpilased valida erinevate valikkursuste vahel, mida õpilane peab gümnaasiumi jooksul läbima. Õppegrupp avatakse, kui kursusele on registreerunud vähemalt seitse soovijat. Valikkursuseid võib gümnaasiumis valida ka väljastpoolt kooli õpilase huvidele vastavalt kooskõlastatult kooli juhtkonnaga. Kehra Gümnaasiumis on 26 valikainet, millest vaid kursus „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ keskendub koduloole. See keskendub kodukoha ja identiteedi seostele. Kursus hõlmab perekonnaloos ja kohaliku ajaloo uurimist ning pakub ka praktilisi töid ja õppekäike. (Kehra Gümnaasium..., 2024, lk 10, 24)

2.3. Kodulugu õppetöös

Kodulugu õppetöös on oluline, kuna aitab õpilastel mõista oma päritolu, identiteeti ja seotust ümbritseva keskkonnaga. See hõlmab teadmisi kodukohast, traditsioonidest, pere loost ning kultuuripärandist, luues silla mineviku, oleviku ja tuleviku vahel. Kodulugu pakub mitmekesiseid võimalusi loov - ja uurimistööde teemade leidmiseks ning nende uurimiseks. Kodukoha ajaloo, kultuuri ja pärandi uurimine võimaldab siduda õppetöö õpilaste isiklike kogemuste ja elukeskkonnaga, muutes õppimise tähenduslikumaks. Loov- ja uurimistööde kaudu saavad õpilased süveneda oma kodukoha eripäradesse, arendada uurimisoskusi ning kujundada teadlikku suhtumist kultuuripärandisse.

Kehra Gümnaasiumis sooritatakse loovtöö 8. klassis. 2023./2024. õppeaastal kaitsti 25 loovtööd, kuid nende hulgas ei olnud ühtegi kodulooga seotud teemat. Valitud teemad olid valdavalt praktilised ja tänapäevased, näiteks epoksiidist öölambi valmistamine, jalatsiriivuli ehitamine, toa renoveerimine või jalgpallivärava valmistamine. 2022./2023. õppeaastal kaitsti kokku 45 loovtööd ning ka nende seas ei leidunud ühtegi koduloolise suunitlusega tööd. (Kehra Gümnaasiumi veebileht, 2026)

Sarnane tendents ilmneb ka gümnaasiumiastmes uurimistööde puhul. Kehra Gümnaasiumis sooritatakse uurimistöö 11. klassis. 2023./2024. õppeaastal kaitsti kokku 17 uurimistööd ning nende seas ei esinenud kodulooga seotud teemasid. Samuti ei leidnud 2022./2023. õppeaastal kaitstud 23 uurimistöö seas ühtegi koduloolise suunitlusega tööd. Uurimistööde teemad olid valdavalt tänapäevakesksed ja sotsiaalsed, näiteks sotsiaalmeedia mõju noortele,

veredoonorlus Kehra Gümnaasiumi töötajate ja abiturientide seas, akne mõju vaimsele ja füüsilisele tervisele, riigikaitseõpetus gümnaasiumis ning õpilaste teadlikkus TikToki kasutamisega seotud ohtudest. (Kehra Gümnaasiumi veebileht, 2026)

Kui õpilased teevad loov- ja uurimistöid koduloo teemal, mõistavad nad oma kodukohta süvitsi ning loovad seoseid laiemas kontekstis. Isiklik seos muudab õppimise tähenduslikuks, suurendab huvi ja tugevdab kuuluvustunnet.

Lisaks kui nad teavad, et nende uurimistöö tulemusi tutvustatakse lisaks õpetajale näiteks muuseuminäitustel või avalikel esinemistel, siis panustavad nad tavalisest rohkem ülesannete täitmisse nii tähelepanu kui ka energiat. (Smith, Sobel, 2010)

Turp (1921) raamatus „Koduloo metoodika“ on rõhutanud, et õpetus ei muutuks liiga raamatukeskseks ja väsitavaks tuleks lapsed tagasi viia loomuliku õppimise juurde, kus õpetajaks on loodus ning õppimine toimub ilma sunduseta ja vaevata. Selline lähenemine toetab õpilaste aktiivset teadmiste kujunemist, kuna kodulugu õpetab lapsi tähele panema, vaatlema, uurima, järeldusi tegema ja ette kujutama. Selles tööviisis õpilane realiseerub täiel määral. (Turp, 1921, lk10:41)

Turpi käsitus rõhutab õppija aktiivset rolli ja kogemuslikku õppimist. Kohapõhine õpe seob selle lähenemise kohaliku keskkonna ja kogukonnaga, muutes õppimise elulähedaseks. Kohapõhine õpe on laiem pedagoogiline lähenemine, mille eesmärk on siduda õppimine kohaliku keskkonna ja kogukonnaga. Selles raamistikus kasutatakse kodulugu ühe olulise vahendina, mille kaudu saab õppimist muuta elulähedaseks ja kogemuslikuks.

Kohapõhine haridus suurendab õpilaste motivatsiooni, kuna toetub neile lähedastele ja arusaadavatele elulistele olukordadele. Kui õppe sisu on seotud reaalse kogemusega, kasvab õpilaste huvi ja kaasatus, mis viib paremate õpitulemusteni. Uuringud näitavad, et sellised programmid parandavad õppe edukust ning suurendavad huvi, vastutustunnet ja rahulolu õppimisega. Samuti arendab see õpilastes empaatiat ja vastutust ning loob aluse aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus tulevikus. (Bailey, 2026)

Kohapõhine õpe seob õppimise kohaliku keskkonna ja kogukonnaga, eeldades õpetajatelt loovust ja paindlikkust ning muutes õppimise tähenduslikumaks. (Smith & Sobel, 2010)

Samas sõltub selle tulemuslikkus piisavatest õppe- ja metoodilistest ressurssidest. Niisugused materjalid nagu tabelid, plakatid, kaardid, töölehed ning õpetajatele mõeldud töötoad mängivad õppeprotsessis olulist rolli. Kui ressursid on kättesaadavad ja neid kasutatakse tõhusalt, parandavad need oluliselt tundide kvaliteeti, toetavad õpilaste oskuste arengut ning soodustavad huvi ja aktiivset osalemist õppetöös. (Mbatha & Moreeng, 2025)

Sarnast lähenemist toetab ka Niinemäe (i.a.) ja toob esile, et huvi tekitamiseks tuleb koduloo tundides kasutada erinevaid tööviise, nagu vaatlused õppekäikudel ja klassis, mitmesugused iseseisvad praktilised ülesanded ning ühine arutlev vestlus. (Niinemäe, i.a.)

Mitmekesine ja kogemuslik õpe on kooskõlas nüüdisaegse õpikäsitusega, hõlmates ka mitteformaalset õppimist. See toimub väljaspool formaalset koolikeskkonda ning toetab teadmiste, oskuste ja kogemuste omandamist erinevates keskkondades. Mitteformaalne õppimine võib toimuda mitmesugustes keskkondades, näiteks looduses, huvikoolis või noortekeskuses. Samuti võivad seda juhendada nii professionaalsed koolitajad kui ka noorsootöötajad, vabatahtlikud või eakaaslased. (Haridusportaali veebileht, 2026)

Turp (1921) mainis ka, et õppekäigud peaksid olema vahelduseks klassitundidele ning aitama muuta koolielu lastele koduseks ja eluliseks. Õpetaja ülesanne on tagada, et välitegevused oleksid sisukad ega muutuks ajaraiskamiseks. Iga selline õppekäik või tund tuleb põhjalikult ette valmistada, valides sobivad vaatlusobjektid ja võttes kaasa vajalikud vahendid. (Turp, 1921, lk 39)

Õppekäigud ei ole ainult vaheldus tavapärasele õppetööle, vaid eesmärgipäraselt planeeritud õpitegevus, millel on selge pedagoogiline tähendus. Hoolikas ettevalmistus aitab suunata õpilaste tähelepanu olulistele aspektidele ning toetab õpitava sügavamat mõistmist.

Mitteformaalse ja formaalse õppe lõimimine toetab terviklikku õpiteed ning on oluline suund haridusarengus, sh strateegias „Eesti 2035“. Seda aitab ellu viia näiteks loov- ja uurimistööde juhendamine, mis võimaldab kaasata ka kooliväliseid eksperte. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2022)

Osalemine mitteformaalses õppes annab inimestele võimaluse arendada oma väärtusi ning sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. See arvestab elukestva õppe vajadusi ja õppijate huve. Näiteks võivad sellised programmid aidata arendada kutsealaseid oskusi, soodustada aktiivsemat osalemist kohaliku kogukonna elus ning toetada isiklikku arengut ja eneseteostust. (European Commission, 2020)

2.4. Varasemad uuringud

Varasemad uuringud on rõhutanud, et õppimise mitmekesistamine ning erinevate õpikeskkondade lõimimine toetavad õpilaste terviklikku arengut. Eriti oluline on see tänapäevases hariduses, kus väärtustatakse õppijakeskset lähenemist ning teadmiste omandamist ka väljaspool traditsioonilist klassiruumi.

2021. aastal käivitati projekt „Noorte edu toetuseks- võimekuse arendamine mitteformaalõppe loomimiseks formaalõppega“. Tähelepanu oli keskendunud mitteformaalõppes saavutatud õpitulemuste arvestamisele kooli õppekava täitmisel. Levinumad praktikad Eesti koolides on läbida valikained väljaspool kooli, viia loovtöö läbi koolivälises keskkonnas, arvestada mitteformaalõppes omandatud formaalõppe osana ning korraldada kohustuslik õpe mitteformaalses õpikeskkonnas. Uuringu tulemused näitasid, et mitteformaalse õppe tulemuste arvestamine formaalõppes toetab õppijakeskset lähenemist ja üldpädevuste arengut. See suurendab motivatsiooni, arendab refleksioonioskust ning muudab õppimise tõhusamaks. Samaaegselt tekitab see arusaama erinevate õppevormide väärtuslikkusest ning aitab vähendada õppijate ülekoormust. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2022)

Analoogseid järeldusi kinnitavad ka rahvusvahelised uuringud.

Näiteks 2025. aastal oli tehtud välisuuring Filipiinidel. Uuringus analüüsiti Lucena (Filipiinid) linna 8. klassi õpilaste ajalootunnetust ja selgitati välja, kuidas kohalikku kultuuripärandit väärtustatakse ning missugune seose nendel omavahel on. Uuring näitas, et õpilaste ajalootunnetus ja kohaliku kultuuripärandi väärtustamine olid üldiselt kõrgel tasemel ning nende vahel esines tugev positiivne seos. Samas olid teadmised vähesed detailsemates ajaloolistes teadmistes ja osaleti vähe pärandi hoidmises. Tulemused näitavad, et kohapõhine ja kogemuslik õpe tugevdavad õpilaste identiteeditunnet, kriitilist mõtlemist ja kodanikuvastutust. Koostöö kogukonnaga toetab seda, pakkudes elulisi õpikogemusi. (Buo, Hermosa, 2025)

Sarnast lähenemist toetab ka Singapuris läbi viidud uuring, kuid see toob esile õpetajate vaatenurga. Uuringust selgus, et kuigi õpetajad peavad oluliseks viia õpe klassiruumist välja, tunnevad nad puudust teadmistest ja oskustest, kuidas korraldada kohapõhist õuesõpet. Samuti rõhutas uuring, et õpetajad peaksid paremini tundma kohaliku paiga ajalugu, kultuuri ja loodust ning tegema tihedamat koostööd kogukonnaga. (Tan, Atencio, 2016)

Kohapõhine õpe ei ole uus lähenemine, kuid selle rakendamine on õpetajatele keeruline, sest puuduvad kindlad juhised või universaalsed õppekavad. Erinevalt tavapärasest standardiseeritud õpetamisest peab see arvestama iga kooli ja kogukonna eripära, mistõttu lasub vastutus õpetajatel leida ise sobivad õpitegevused. (Smith, Sobel, 2010)

Lisaks hariduslikele aspektidele näitas Kultuuriministeeriumi tellitud uuring 2022. – 2023. aastal, et Eesti elanike jaoks on kultuuripärand oluline nii ühiskondlikul kui ka isiklikul tasandil. See kujundab identiteedi ja kogukonnatunnet. (Kultuuriministeeriumi veebileht, 2023)

Tähtis on 2010. aastal loodud Anija valla vabatahtliku noortekogu panus, mis toetab noorte osalemist ühiskondlikus elus. Sinna kuuluvad 15 – 26-aastased Anija vallaga seotud liikmed. 2026. aasta aprillis viisid nad kodukoha noorte hulgas läbi uuringu, et saada teada noorte vajadused ja toetada nende heaolu Anija vallas. Noorte ettepanekud puudutasid vaba aja veetmise võimalusi, koolielu ning kultuuri- ja sporditegevuse elavdamist. Nad tõid välja ka mitmekesise ja paremini korraldatud valikkursuse vajadust koolis. Tulemused näitavad, et noored on valmis aktiivselt kaasa lööma ning peavad tähtsaks kogukonna, kooli ja noorte koostööd. (Koppelmaa, 2026)

Nii Eesti kui ka rahvusvahelised uuringud rõhutavad kogemusliku, kohapõhise ja õppijakeskse lähenemise olulisust. Kodulugu loob head võimalused nende põhimõtete rakendamiseks õppetöös.

3. UURINGU KORRALDUS JA METOODIKA

Selles peatükis teen ülevaate läbiviidud uuringust. Kirjutan tingimustest, uuringu piirangutest, esitan andmed intervjuudest võetud tsitaatidena. Õpetajate töö- ja juhendamiskogemus, mis kogusin veebiküsitluse abil, on esitatud tabelis. Põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste vastused on esitatud tulpdiagrammides. Graafilised meetodid võimaldavad tulemusi esitada märksa ülevaatlikumalt ja kompaktsemalt kui tabelid. Tulpdiagramm näitab mingi tunnuse väärtuste esinemissagedust. (Õunapuu, 2014)

Eesmärgi saavutamiseks kasutasin uurimistöös kombineeritud uurimismeetodit: kvalitatiivne (intervjuu) viiakse läbi Kehra muuseumi töötaja ja Kaunissaare elanikega, kvantitatiivne (küsitlus) Kehra kooli õpilaste, Kehra kooli vilistlaste ja Kehra kooli õpetajate hulgas.

Minu bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja Kaunissaare küla elanike ja Kehra Gümnaasiumi õpilaste teadlikkus kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloost ning leida viise, kuidas saaks kodulugu käsitleda, et see õpilasi motiveeriks huvi tundma koduloo vastu.

3.1. Andmete kogumine

Andmete kogumiseks kasutasin poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu on osaliselt struktureeritud vestlus, millel on eelnevalt koostatud küsimuste raamistik. Raamistik aitab intervjuud suunata ja alustada süsteemselt. Samas võimaldab meetod töö käigus märgata esilekerkivaid olulisi teemasid ning neid täpsustada või edasi arendada. Seetõttu algab intervjuu kindla plaani alusel, kuid kulgeb paindlikult ja situatsioonist lähtudes. (Õunapuu, 2014)

Tegin intervjuud Kaunissaare elanike ja Kehra muuseumi töötajaga.

Kasutasin ka kvantitatiivset uurimismeetodit, kuna uurimisprobleemi lahendamiseks oli vajalik koguda õpilastelt andmeid, mille põhjal saaks teha järeldusi. Kvantitatiivse meetodi eesmärk on koguda usaldusväärseid ja võimalikult objektiivseid andmeid. Selle uurimisviisi keskmes on mõõtmine ja arvuliste näitajate analüüs. Uurijad keskenduvad hüpoteeside püstitamisele ja kontrollimisele. (Õunapuu, 2014)

Andmete kogumiseks kasutasin struktureeritud küsitlusuuringut, mille vormiks oli paberil täidetav ankeet. Vastajatele jagasin küsimustikud paberkandjal, mille nad pärast täitmist tagastasid.

Kehra Gümnaasiumi õpetajatel oli palutud vastata veebiküsitlusele. Vastajatele saatsin Google Forms'i lingi, mis viib küsitluskeskkonda.

3.2. Valim ja uurimisprotseduuri kirjeldus

Uuringus osalesid Kehra Gümnaasiumi õpetajad (6), kes õpetavad eesti keelt, kirjandust või ajalugu, samuti põhikooli ja gümnaasiumi õpilased (52), Kehra kooli vilistlased (9), Kehra muuseumi töötaja (1), kes samal ajal viib läbi Kehra Gümnaasiumis valikkursust „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ ja Kaunissaare küla elanikud (11). Valisin Kehra Gümnaasiumi sellepärast, et kool asub kultuuri ja ajaloo seisukohalt olulises paigas. Kõik intervjuud on läbi viidud anonüümselt ja on olemas osalejate nõusolek, et nende vastuseid kasutatakse bakalaureusetöös. Vastajate isikuandmeid töös ei avalikustata. Õpetajad on anonüümsuse tagamiseks märgitud tähega „Õ“ ja nummerdatud ühest kuueni. Külaelanikud on märgitud „KE“ ja nummerdatud ühest üheteistkümneni. Õpilaste vastused on esitatud tulpdiagrammidena, mis on koostatud Google Forms'i abil (joonis1, joonis2 ja joonis3). Tabelis 1 (lisa 1) on esitatud intervjueritud õpetajate töö- ja juhendamiskogemus ning arvamused. Fotodel 1, 2, 3 (lisa 5) on võrdlevalt esitatud uurimisobjektid.

Esimene kohtumine Kaunissaare küla elanikega toimus 2023. aasta sügisel. Esimesena võtsin intervjuu Kehra muuseumi töötajalt endises Kehra raudteejaamas, praeguses Kehra muuseumis. Mõned küsimused olid ette valmistatud, aga mõned sündisid vestluse käigus. See intervjuu kestis pool tundi, sest muuseumi töötaja teadis palju rääkida koduloo teemal. Pärast seda viisin Kaunissaare külas läbi intervjuud vabavalimi alusel. Intervjueerisin neid külaelanikke, kes olid külas kohapeal. Vaatamata sellele, et mõned küsimused olid eelnevalt koostatud, tekkis vestluse käigus lisaküsimusi. Iga intervjuu külaelanikuga kestis umbes 20 minutit.

Uuringut jätkasin 2025. aastal. Palusin õpetajatel täita veebiküsitluse, mis võttis umbes kümme minutit aega. Veebiküsitluses osalenud õpetajad on pikaajase töökogemusega, vastukaaluks üks üheaastase kogemusega õpetaja. Nii Kehra kooli õpilastel kui ka vilistlastel lasin vastata neljale küsimusele kirjalikult, mis kestis umbes kümme minutit. Intervjueeritav ehk Kehra Gümnaasiumi valikkursuse „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ õpetaja töötab põhikohaga muuseumis ning temalt olid juba eelnevalt saadud põhjalikumad vastused uurimistöö jaoks. Võtsin temaga täiendavalt ühendust telefoni teel. Lühikese intervjuu eesmärk oli täpsustada lisaküsimusi konkreetse kursuse „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ kohta. Intervjuu oli poolstruktureeritud ning aitas täpsustada kursuse korraldust, läbiviimist ja õpilaste huvi selle

vastu. Ta rõhutas, et see kursus on toimunud kolmel aastal, aga mitte regulaarselt. See sõltub sellest, kas ja kui palju õpilasi selle kursuse valib. Tema sõnul on plaanis valikkursus uuesti läbi viia kevadel 2026, neljandat korda.

Uurimistöö üheks piiranguks oli õpetajate kaasamine veebiküsitlusse, kuna enamik potentsiaalsetest osalejatest ei vastanud küsitlusele. Selle tulemusel kujunes valim väiksemaks. Varem töötas Kehra koolis pikaajaliselt stabiilne õpetajaskond, kellel oli tugev side kohaliku kogukonnaga ning põhjalikumad teadmised kodukoha kultuuri- ja kirjandusloost. Sageli olid need õpetajad ise samast piirkonnast pärit ning vahendasid oma teadmisi ka õpilastele. Tänapäeval on õpetajaskond märksa liikuvam ning paljud õpetajad ei ole kohalikku päritolu, mistõttu on nende kokkupuude ja teadlikkus selle kodupaiga taustast piiratum.

Lisaks sellele oli uurimistöö valim piiratud konkreetsete kooliastmete ja klassidega, mistõttu on tulemuste üldistamine ka piiratud. Valimisse kuulusid põhikooli III astme õpilased (8. ja 9. klass) ning gümnaasiumi õpilased (10. ja 11. klass). Varasemad kooliastmed - 1. – 7. klass ja gümnaasiumi 12. klass sellesse ei kuulunud. 12. klassi õpilasi ei kaasatud küsitlusse, kuna tegemist on lõpuklassiga, kes valmistub riigieksamiteks ja kooli lõpetamiseks. Põhikooli 8. ja 9. klassis on õpilastel kohustus sooritada loovtöö, mistõttu nad on juba seotud uurimuslike ja praktiliste ülesannetega. Kursuse „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ õpetaja rõhutas, et sellest kursusest võtavad osa peamiselt 10. ja 11. klassi õpilased. Sellest tulenevalt kajastavad tulemused eelkõige vanemate põhikooliastmete ja gümnaasiumiastme kahe esimese klassi õppijate hoiakuid ning kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloo õppimise kogemusi. Nooremate ja vanemate õppijate arusaamad, vajadused ning õpikogemused võivad erineda, mistõttu ei võimalda käesolev valim teha lõplikke üldistusi kõigi kooliastmete õpilaste kohta. Uurimuses osalejate valik oli siiski eesmärgipärane, kuna uuritav teema on seotud kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloo tundmise ning selle mõtestamisega. See eeldab abstraktset mõtlemisoskust, mis on jõukohane põhikooli lõpuklasside ja gümnaasiumiõpilastele.

4. UURIMISTULEMUSED

4.1. Intervjuu tulemus

Intervjuudest ilmnes, et külaelanike teadmised oma koduloo kohta on erinevad. Osa elanikest tunneb piirkonna ajalugu suhteliselt hästi ja suudab nimetada konkreetseid paiku ja isikuid, samas kui mitmed vastajad tunnistavad, et nende teadmised on vähesed. Noorema põlvkonna esindaja märkis, et koolis Kaunissaare küla kohta eriti midagi ei räägita ning piirkonnaga seotud tuntud kirjanikke nimetada ei osata. Ka mitmed täiskasvanud elanikud hindasid oma teadmisi tagasihoidlikeks või ütlesid otse, et ei tea selle koha kultuuriloost palju.

„Tean ajalugu vana veskist, vana mõisast, mis ammu põles ära. Siin jõe ääres oli ehitatud tantsuplats. Siin oli vana sepikoda ja puutöökoda. Vanad majad on praegu juba tehtud eramajaks. „ (KE1)

„Kõrboja peremees“ on kirjutatud siit üle jõe. Siin käisid suvitamas kolm kirjanikku. Oli Birkenruh` etendus. Mõisa ajal oli kõrts ja praegu sel kohal ei ole midagi. “(KE2)

„Siin oli kirjutatud „Kõrboja peremees“. (KE3)

„Tean, et Ingomar Vihmar lavastas siin etenduse „Birkenruh`.“ (KE4)

„Siin olid juba enne selle veehoidla asemel vanad onnid. “ (KE5)

„Tuntud kirjanikke ei tea. Koolis ei ole räägitud sellest. Vanematelt olen kuulnud, kuidas veehoidla tekkis. “ (KE6)

„Väga vähe. Tean, et Tammsaare suvitas siin ja kirjutas oma teoseid, ei mäleta täpselt. “(KE8)

„Vist ei ole, mul niimoodi kohe ei tule meelde, et oleks nagu räägitud sellest. “(KE10)

Enamik vastajaid on saanud infot oma vanematelt ja vanavanematelt. Samuti nimetati korduvalt raamatut „Kehra lood“, mida võib pidada oluliseks kohaliku ajaloo allikaks. Mõned vastajad on saanud teadmisi koolist, kirjanduse tundidest või ise uurides. Nimetati juubelialbumit „Kehra kool 150“. Samuti mainiti sõprade korraldatud kogukonnafoorumit, kus

jagatakse fotosid ja ajaloolist infot. See viitab sellele, et koduloo teadmine kandub edasi eelkõige isiklike kontaktide ja omaalgatusliku huvi kaudu, mitte haridusliku lähenemise kaudu.

„Vanematelt ja oma vanavanematelt. Kehra raamatust.“ (KE1)

„Koolist“. (KE2)

„Abikaasalt, tuttavatelt.“ (KE3)

„Tartu arhiivist ise uurinud. Raamatust „Kehra lood“. (KE9)

„Internetist ja veidi kohalikelt elanikelt“. (KE11)

Mitmed vastajad leidsid, et noorte huvi kodukoha vastu on pigem väike ning õpetajad ei pruugi olla kohaliku kultuurilooga piisavalt kursis. Samas väljendati soovi rohkem teada saada ja teadmisi järgmistele põlvkondadele edasi anda.

„Eriti laps ei tunne veel huvi, sest ta on 6. klassis.“ (KE4)

„Minu tütar ja väimees on ikka huvi tundnud. Praegu koolis on lugu nii, et meil on kõik sisse tulnud inimesed. Pedagoogid, kes nii lühiajaliselt paigal ja ei ole ise siit pärit, neid ei huvita selle koha kultuurilugu.“ (KE5)

„Kui mulle praegu pakuti, siis ei tunne eriti huvi, aga varases eas kindlasti.“ (KE6)

„Ma arvan, et pigem ikka vähe. Neil on teised huvid. Kui ise rääkida, et eks siis ikka midagi neile ka meelde jääb.“ (KE8)

„Oma lastele pilte näidanud. Meil on oma küla foorum, ma olen ka aeg - ajalt mingeid pilte pannud.“ (KE9)

„Kui oleks rohkem mingeid vanemaid maju, mis säilinud. Võib olla siis tekib nagu rohkem huvi.“ (KE10)

„Kui nad juba on mingeid lugusid kuulnud ja keegi on rääkinud neile jah, et siis võib olla kui nad natuke vanemad on, siis neil on nagu seda huvi rohkem.“ (KE10)

„10 aastat tagasi oli meil projekt 4. – 6. klassidele, kus nad tutvusid ajalooliste objektidega nagu Anija mõis, Kehra mõis, Kaunissaare mõis ja Kehra tehas.“ (KE3)

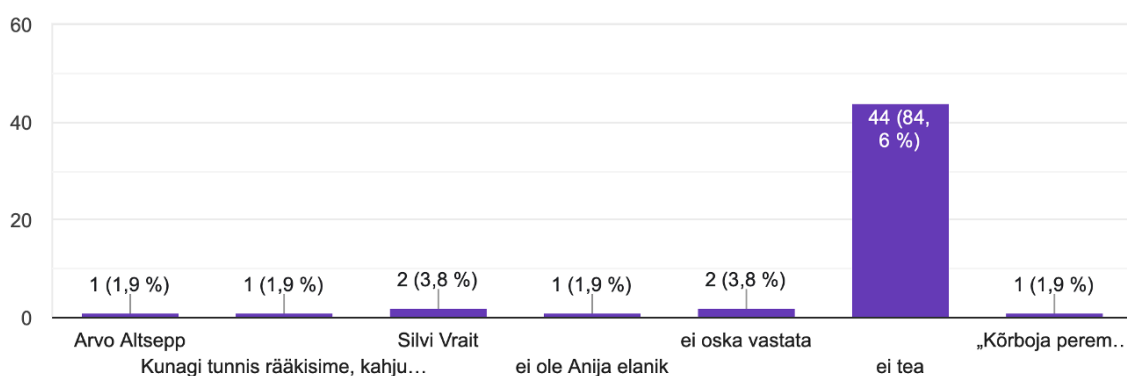
4.2. Küsitluste tulemus

Uuringus osales kuus õpetajat, kellest viis on väga pika tööstaažiga (31 – 41 aastat) ning üks alustav õpetaja üheaastase tööstaažiga. See tähendab, et vastused põhinevad valdavalt kogunud õpetajate pikaajalisel kogemusel. Õpetajate küsitlused näitavad, et koolis ei tutvustata kodukoha kultuuri- ja kirjanduslugu süsteemselt. Küsimusele, kas õpilastele tehakse ettepanekuid kodulooga seotud loov- või uurimistöö teemadeks, vastas kolm õpetajat jaatavalt ja kolm eitavalt. Samuti jagunesid vastused võrdselt küsimuste vahel, kas aine raames antakse teadmisi Kaunissaare küla kohta: kolm „jah“ ja kolm vastasid „ei“. See viitab sellele, et kodulugu õpetatakse suuresti konkreetse õpetaja initsiatiivil, mitte kooli ühise strateegia alusel. Küsimusele, kui sageli valitakse loov- või uurimistöö teemaks kodukoha kultuuri- või kirjanduslugu, vastas kolm õpetajat, et seda tehakse „harva“, kaks märkis „üsna sageli“ ning üks „regulaarselt“. Sellest lähtub, et enamiku õpetajate hinnangul ei ole koduloo teemad õpilaste seas domineerivad. Ka õpilaste teadmiste taset hinnati pigem keskmiseks või väheseks, ainult üks noor õpetaja leidis, et õpilased tunnevad oma kodukoha kultuurilugu pigem hästi. Õpetajate vastused küsimusele, kuidas suurendada huvi kodukoha kultuuri- ja kirjandusloo vastu loov- ja uurimistöödes, on erinevad, kuid neis ilmnevad ühised rõhuasetused. Esiteks tõid mitmed õpetajad (Õ1, Õ4, Õ5) esile isikliku seose ja perekondliku tausta olulisuse. Nende hinnangul tekib huvi eelkõige siis, kui õpilane saab siduda teema oma perekonna, juurte või sugulaste kogemustega. Näiteks rõhutati intervjuude tegemist vanemate sugulastega ning perekonnaloo uurimist, mis aitab muuta teema õpilase jaoks tähenduslikuks. Teiseks toodi esile praktilise õppimise tähtsus (Õ2, Õ4, Õ6). Õpetajad mainisid jutustamist, paikade külastamist, uurimist ning kirjandusteoste lugemist kui viise, mis aitavad elavdada huvi ja luua seoseid õpitava ja reaalse keskkonna vahel. See osutab selgelt mitteformaalse õppimise võimalustele. Mitteformaalse õppe lõimimise osas selgus, et õppesõite Tartusse ERM-i ja Vanemuisesse pakub vaid üks õpetaja, viis vastas eitavalt. See näitab, et kultuuriasutuste külastamine ei ole tavapärane. Samas on tugevam traditsioon Tammsaare muuseumi külastamine Tallinnas. Neli õpetajat on seal klassiga käinud. Kõik õpetajad kinnitasid, et koolis on toimunud kohtumisi

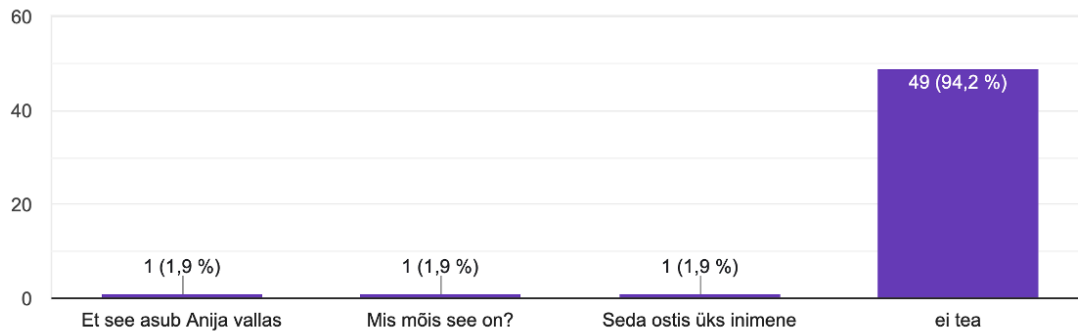
kirjanike, ajakirjanike ja kultuuritegelastega, mis näitab, et kultuurielu koolis toimub, kuid see ei pruugi olla otseselt seotud koduloo süsteemse õpetamisega.

Mitme kogenud õpetaja vastustest selgus, et varasematel kümnenditel oli tihedam koostöö kohalike kultuuriasutustega ning õpetajad olid sageli kohalikud elanikud, kes tundsid piirkonna kultuurilugu paremini. Praegust olukorda iseloomustab suurem liikuvus ning väiksem side kohaliku kogukonnaga. Samuti tuli vastuste põhjal välja, et loov- ja uurimistöö teema kujuneb koostöös õpilasega või ta valib selle ise, mis viitab õppijakesksele lähenemisele. Valikuvõimalus toetab motivatsiooni, sest ise valitud teema on tavaliselt tähenduslikum ja lähtub õpilase huvidest. Noored kalduvad sageli eelistama tänapäevaseid ja igapäevaeluga seotud teemasid, sest need on neile tuttavad.

Andmete kogumiseks põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste seas kasutasin küsimustikke. Küsimustikud saatsin õpilastele eesti keele ja kirjanduse ning inglise keele õpetajate kaudu. Õpetajad printisid need välja ja jagasid õpilastele laiali. Pärast saatsid õpetajad vastused tagasi. Uurisin, mida teavad õpilased Kaunissaare ja Kehra kultuuri - ja ajaloo kohta. Vastused esitan tulpdiaagrammidena, et neid visualiseerida ja analüüsida. Tulpdiaagrammide koostamiseks kasutasin tööriistana Google Forms'i programmi. Tulemused olid üllatavad ja murettekitavad. Õpilased ei osanud nimetada kultuuritegelasi ega kirjandus- ja muusikaloos tuntud isikuid, kes on seotud Kaunissaare küla ja Kehra linnaga, samuti ei teadnud nad midagi Birkenruh' mõisa kohta.

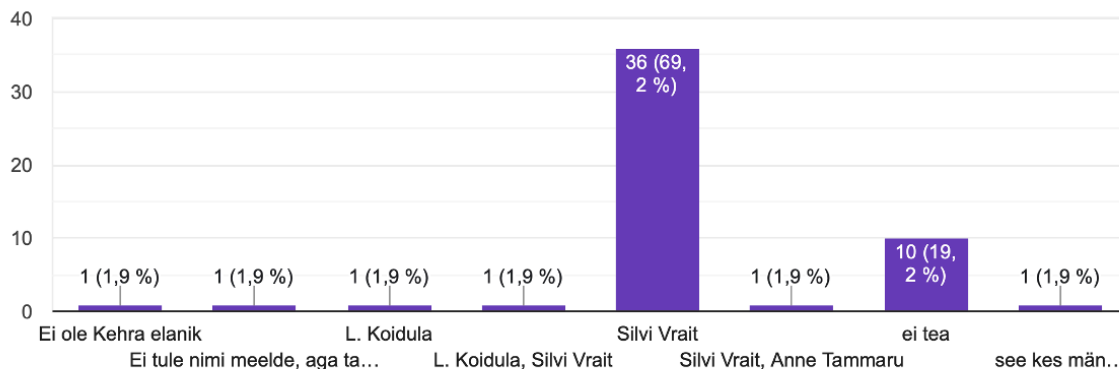

Joonis 1. Kirjandus- ja muusikaloos tuntud nimesid, kes on seotud Kaunissaare külaga

Joonis 2. Õpilased Birkenruh` mõisast

Ainus nimi, mida õpilased kindlalt teadsid, oli Silvi Vrait. Põhjus on mõistetav, sest Silvi Vrait on üks Kehra Gümnaasiumi tuntumaid vilistlasi ning tema mälestus on kooliruumis nähtav. Tema auks on Kehra Gümnaasiumi õue paigaldatud mälestuspink „Vana pildiraam“ (2014), mis hoiab tema nime ja panust kultuuriloos elavana. See näitab väga selgelt, et see, mida koolis ja kogukonnas teadlikult esile tõstetakse, jääb ka noortele meelde.

Joonis 3. Kirjandus- ja muusikaloos tuntud nimesid, kes on seotud Kehraga

Samuti osales küsitluses üheksa kooli vilistlast. Kehra Gümnaasiumi 175. juubeli puhul toimus 25. oktoobril 2025 kooli vilistlaste kokkutulek ja pidulik aktus. Pärast aktust, umbes kell kaheksa, kogunesid vilistlased oma klassiruumidesse. Seal jagasin küsimustikke.

Küsimustikud täitsid kooli vilistlased 9., 20., 30., 31. ja 44. lennust. (9 - 1958 a., 20 - 1969 a., 30 - 1979 a., 31 - 1980 a., 44 - 1993 a.)

Palusin vilistlastel vastata kirjalikult samadele küsimustele, mis olid esitatud õpilastele. Ühelt kooli vilistlaselt võtsin intervjuu telefoni teel.

Kaunissaarega seotud tuntud nimesid nimetasid viis vilistlast, kusjuures kõige sagedamini mainiti A. H. Tammsaaret. Lisaks nimetati laulja Anne Vellit ja kontrabassimängijat Toivo Unti. Üks vastaja tõi välja ka kirjanikud Marie Underi, Friedebert Tuglase ja Artur Adsoni ning muusiku Tuudur Vettiku. See näitab, et teadmised Kaunissaare kultuuriloost on olemas, kuid pigem piiratud ja keskenduvad üksikutele tuntumatele nimedele.

Kehraga seotud tuntud nimede osas olid vastused märksa rikkalikumad. Kõige sagedamini nimetati lauljaid Silvi Vraiti ja Kare Kauksi. Samuti toodi esile helilooja Boris Kõrverit, kirjanikku ja kodulooürijat Gustav Vilbaste ning lauljat Uno Kaupmeest. Lisaks nimetati mitmeid teisi kultuuritegelasi: helilooja Albert Pettinen, kitarrist Roland Jairus, laulja Tiit Kõster, kirjanikud Arne Merilai ja Harri Lehiste, laulja ja näitleja Rein Kotkas, muusikategelane Johannes Luo, koorijuhid Väino Suss, Uno Poola, Elvi Maisa ja August Lüüs, näitlejad Tõnu Aav ja Siim Rulli, laulupidude orkestrite üldjuht Ülle Raud ja laulupidude korraldaja Paul Raud, samuti eesti küberneetik, Eesti mõisate uurija Valdo Praust, kes kirjutas Kehra ajaloo ja luuletaja Anne Tammaru. See viitab laiemale ja mitmekesisemale teadmisele Kehra kultuurielust.

Birkenruh' mõisa puhul mainiti kõige sagedamini seost A. H. Tammsaare ja teosega „Kõrboja peremees“. Samuti nimetati mõisaga seotud kultuuritegelasi, nagu Marie Under, Artur Adson ja Friedebert Tuglas, ning lavastust „Birkenruh' romanss“ mille lavastas Ingomar Vihmar. Mõisa kirjeldati ka lagunenud hoonena ning toodi esile selle seos omaniku Virgo ja kirjandusloolise tähtsusega.

Teadmiste allikatena nimetati kooli, perekonda, meediat, kirjandust, lavastust ning konkreetset isikut Kaja Sarapuud- Kehra kooli endine õppealajuhataja.

Vastustest selgus, et vilistlaste teadmised kultuuriloost on rohkem seotud ajaloolise kultuuripärandiga, kuna nad nimetasid sagedamini juba lahkunud kultuuritegelasi.

Vilistlaste seas olid teadmised koduloo kohta märgatavalt paremad, kuigi valim oli väiksem. See viitab sellele, et kohalik kultuuriline mälu ei kandu enam loomulikult teel edasi nooremale põlvkonnale.

4.3. Andmete võrdlemine ja analüüs

Uurimistulemused näitavad, et koduloo tundmine Kaunissaare küla ja Kehra Gümnaasiumi kontekstis on ebaühtlane ning sõltub suuresti isiklikust huvist ja kogemustest. Kui vilistlaste teadmised on mitmekesisemad ja hõlmavad nii ajaloolisi paiku kui ka erinevaid kultuuritegelasi, siis tänapäeva õpilaste teadmised on märgatavalt piiratumad.

Intervjuude põhjal selgus, et vanema põlvkonna esindajatel on rohkem teadmisi kodukoha ajaloost, samas kui nooremad elanikud hindavad oma teadmisi tagasihoidlikuks. Teadmised pärinevad peamiselt perekonnalt või iseseisvast uurimisest, mis kinnitab kogemusliku õppimise käsitlust, mille kohaselt teadmised kujunevad vahetu kogemuse ja sotsiaalse suhtluse kaudu. (Turp, 1921)

Õpetajate küsitlustest selgus, et koolis ei õpetata kodulugu süsteemselt ja see sõltub pigem õpetaja isiklikust initsiatiivist. Selline olukord näitab kohapõhise õppe vähest rakendamist, kuna selle lähenemise järgi peaks õppimine olema süsteemselt seotud kohaliku keskkonnaga. (Smith & Sobel, 2010)

Õpilaste teadmiste vähesus kultuuritegelaste ja ajalooliste paikade osas näitab, et õppimine ei ole olnud piisavalt kogemuslik ega elulähedane. Turpi (1921) järgi kujuneb sügavam teadmine aktiivse tegutsemise, vaatlemise ja uurimise kaudu, mida antud kontekstis kasutatakse piiratud määral.

Vilistlaste märgatavalt paremad teadmised viitavad põlvkondadevahelisele erinevusele ning kinnitavad seisukohta, et tugevam kogukondlik side toetasid koduloo omandamist rohkem kui praegune praktika. See on kooskõlas käsitlusega, mille järgi kogukondlik järjepidevus mõjutab oluliselt kultuurilise teadmise kujunemist.

Mitteformaalse õppimise võimalusi kasutatakse uuringu põhjal ebaregulaarselt, kuigi teoreetiliselt on need olulised õppimise tõhustajad. Mitteformaalne õppimine toetab teadmiste omandamist vahetu kogemuse kaudu ning suurendab õppijate motivatsiooni. (Haridusportaal, 2026; European Commission, 2020)

Kahe andmekogumismeetodi rakendamine võimaldas koguda mitmekesiseid andmeid teadlikkuse kohta koduloo teemal. Küsitluste kaudu saadud tulemused andsid ülevaate õpilaste

tegelikest teadmistest kodukoha kohta. Intervjuud täiendasid kvantitatiivseid andmeid, pakkudes süvendatud teavet noorte hoiakute ja huvi kohta kultuuriloo vastu.

Nimetatud meetodite kombineerimine võimaldas kujundada terviklikuma arusaama koduloo tundmisest nii kohalike elanike kui ka õpilaste seas.

ARUTELU

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli selgitada välja Kehra Gümnaasiumi õpilaste ja Kaunissaare piirkonna elanike teadlikkus kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloost ning leida viise, kuidas käsitleda kodulugu õppetöös huvitavamalt. Tulemused näitavad, et koduloo tundmine on erinev ning sõltub suuresti isiklikust huvist, kogemustest ja kokkupuutest teemaga.

Õpilaste vähene teadlikkus kohaliku kultuuriloo kohta viitab sellele, et kodulugu ei ole õppetöös piisavalt rakendanud. Õpilased teadsid vaid üksikuid nimesid, eelkõige neid, mis on koolikeskkonnas nähtavalt esile toodud. See kinnitab, et teadmised kinnistuvad paremini, kui need on seotud konkreetsete kogemuste ja visuaalsete või emotsionaalsete seostega. Turpi (1921) käsitlese järgi kujuneb teadmine aktiivse tegutsemise ja vahetu kogemuse kaudu, mistõttu pelgalt teoreetiline käsitus ei ole piisav sügavamate seoste loomiseks.

Õpetajate vastused näitasid, et koduloo õpetamine sõltub suuresti õpetaja individuaalsest initsiatiivist, mitte kooli ühisest lähenemisest. Kuigi osa õpetajaid pakub kodulooga seotud teemasid ja kasutab praktilisi meetodeid, ei ole see tegevus järjepidev. See on vastuolus Käisi (1996) seisukohaga, mille kohaselt peaks koduloo õpetamine olema teadlikult suunatud ja süsteemselt toetatud. Samuti kinnitavad Mbatha ja Moreeng (2025), et kohaliku ajaloo tõhus õpetamine eeldab piisavaid meetodilisi ressursse ja teadlikku planeerimist.

Vilistlaste vastused erinesid oluliselt õpilaste omadest, olles sisukamad ja detailsemad. See viitab põlvkondade vahelisele erinevusele ning toetab arusaama, et varasem tugevam kogukondlik side soodustasid koduloo omandamist rohkem kui tänapäevane praktika. Teadmiste allikatena nimetati lisaks koolile ka perekonda, kirjandust ja isiklikku kogemust, mis kinnitab Smithi ja Sobeli (2010) seisukohta, et õppimine kujuneb tõhusamalt, kui see on seotud õppija vahetu elukeskkonna ja kogukonnaga.

Oluline aspekt, mis ilmnes nii teoreetilises käsitluses kui ka empiirilistes andmetes, on mitteformaalse õppimise roll. Kuigi nüüdisaegne õpikäsitus rõhutab formaalse ja mitteformaalse õppe lõimimist, kasutatakse neid võimalusi praktikas vähesel määral. Õppekäike, muuseumikülastusi ja kogukonnaga seotud tegevusi rakendatakse, kuid mitte süsteemselt. Samas näitavad uuringud, et just kogemuslik, kohapõhine ja elulähedane õpe suurendab õpilaste motivatsiooni ning aitab kujundada sügavamat arusaama õpitavast. (Haridus - ja Teadusministeerium, 2022; European Commission, 2020)

Anija valla noortekogu seisukohad kinnitavad neid järeldusi. Noorte ettepanekud näitavad, et nad soovivad rohkem osaleda koolielu, vaba aja tegevuste ning kultuuri - ja kogukonnaelu kujundamises. See viitab valmisolekule aktiivseks osalemiseks ja õppimiseks, kui tegevused

on seotud nende huvide ja reaalse elukeskkonnaga. Koduloo õpetamise seisukohalt tähendab see, et õppimist tuleks rohkem siduda praktiliste tegevuste, koostöö ja kogukonna kaasamisega, mis vastab ka õppijakeskse lähenemise põhimõtetele. (Koppelmaa, 2026)

Kehra Gümnaasiumi õppekava loob küll võimalused koduloo tutvustamiseks, näiteks valikkursuse „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ kaudu, kuid selle rakendamine sõltub õpilaste huvist ning ei ole järjepidev. Samuti ei kajastu koduloo teemad loov - ja uurimistöös, mis näitab, et teema ei ole õpilaste jaoks piisavalt atraktiivne ega nähtav. See tõendab vajadust teadlikumalt suunata õpilasi valima koduloolisi teemasid ning siduda need isiklike kogemuste ja praktiliste tegevustega.

Kokkuvõttes kinnitavad uurimistulemused, et koduloo õpetamine pakub head võimalust rakendada nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtteid, kuid selle potentsiaal ei ole täielikult rakendatud. Koduloo tõhusamaks õpetamiseks tuleks suurendada kogemusliku ja kohapõhise õppe osakaalu, tugevdada koostööd kogukonnaga ning siduda õpitav rohkem õpilaste igapäevaelu ja isiklike kogemustega. Selline lähenemine aitaks kujundada tugevamat identiteeditunnet ja suurendada huvi koduloo õppimise vastu.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja Kaunissaare küla elanike ja Kehra Gümnaasiumi õpilaste teadlikkus kodupaiga kultuuri- ja kirjandusloost ning leida viise, kuidas käsitleda kodulugu õppetöös nii, et see motiveeriks õpilasi huvi tundma oma kodukoha ajaloo ja kultuuri vastu. Uurimistöö keskendus järgmistele küsimustele: (1) millisel määral on esindatud koduloo teemasid riiklikus õppekavas ja kooli ainekavades, (2) milline on koduloo õpetamise roll tänapäevases õpikäsituses, (3) kui hästi tunnevad Kehra Gümnaasiumi õpilased ja Kaunissaare küla elanikud oma kodukoha kultuuri- ja kirjanduslugu ning (4) kuidas kodukohaga seotud paigad ja objektid on ajas muutunud.

Uurimistöö on tehtud kombineeritud uurimismeetodi abil. Andmete kogumiseks kasutasin kvalitatiivset meetodit (poolstruktureeritud intervjuud) ja kvantitatiivset meetodit (küsitlused). Intervjuud viisin läbi Kaunissaare küla elanike, Kehra muuseumi töötaja ja Kehra Gümnaasiumi õpetajatega, samuti Kehra Gümnaasiumi põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste ning kooli vilistlaste hulgas. Selline meetodite kombineerimine võimaldas koguda erinevaid andmeid nii inimeste teadmiste, hoiakute kui ka kogemuste kohta.

Teoreetilises osas andsin ülevaate koduloo mõistet ja selle tähtsust õppimises. Kodulugu aitab kujundada õpilaste identiteeditunnet, arendab tähelepanu- ja vaatlusoskust. Lisaks aitab see muuta kooliõpetuse õpilaste jaoks elulähedasemaks. Riiklik õppekava ja kooli ainekavad loovad võimalusi koduloo tutvustamiseks näiteks loovtööde, uurimistööde, projektõppe, valikainete ja õppekäikude kaudu.

Uurimistulemused näitasid, et külaelanike teadmised kodukoha kultuuriloost on erineval tasemel. Mõned vastajad tunnevad piirkonna ajalugu hästi ja oskavad nimetada olulisi paiku, sündmusi ja kultuuritegelasi. Mitmed tunnistasid, et nende teadmised on vähesed, nagu ka noorte huvi koduloo vastu. Sageli on teadmised saadud perekonnalt, sõpradelt või iseseisva uurimise kaudu.

Õpetajate küsitluse tulemused näitasid, et kodukoha kultuuri- ja kirjanduslugu ei õpetata koolis sihipäraselt. Vastused jagunesid võrdselt küsimuste vahel, kas õpilastele pakutakse kodulooga seotud loov- või uurimistöö teemasid ning kas õppetöös käsitletakse Kaunissaare küla ajalugu. See viitab asjaolule, et koduloo lõimimine õppetegevusse sõltub suuresti õpetaja isiklikust huvist ja initsiatiivist, mitte kooli ühisest strateegiast.

Õpilaste küsitluse tulemused näitasid, et nende teadmised kodukoha kultuuri - ja kirjandusloost on üsna piiratud. Enamik õpilasi ei osanud nimetada Kaunissaare ega ka Kehra linnaga seotud kirjanikke ega ajaloolisi sündmusi. Kõige sagedamini mainiti vaid Kehra Gümnaasiumi vilistlast Silvi Vrait, kelle nimi on koolikeskkonnas märgatavalt esile toodud. Samuti ei olnud õpilastel teadmisi Birkenruh' mõisa kohta, kuigi see on seotud mitmete Eesti tuntud kirjanikega, sealhulgas A. H. Tammsaarega.

Võrdlus vilistlaste ja praeguste õpilaste vastuste vahel näitas, et vilistlaste teadmised koduloo kohta olid paremad. Vilistlased oskasid nimetada rohkem piirkonnaga seotud kultuuritegelasi ning selgitada ajaloolisi seoseid ning muutusi ajas. Mõned vilistlased kirjeldasid Birkenruh' mõisa nii ajaloolise kultuuripaigana kui ka tänapäeval osaliselt lagunenu objektina.

Lisaks oli varasemal ajal nukurahvateater „Kehra Nukk“ Balti riikides väga populaarne, kuid tänapäeval seda mitte keegi enam ei nimetata. See kinnitab, et kui kodulugu ei tutvustata, jääb see tundmatuks.

Fotodel on võrdlevalt esitatud uurimisobjektid. 1. fotol on kujutatud Kaunissaare küla, kus endine veskihoone on ümber ehitatud suvilaks. 2. fotol on Kehra jaamahoone ümbrus, kus vanasti paiknesid kauplused ja kohaliku omavalitsuse hoone, kuid tänapäeval asuvad samal alal jalgrattaparkla ja kolm eramut. 3. fotol on Birkenruh' mõis, mis on tänapäeval varemetes, kuid kasutatakse aeg- ajalt kultuuriürituste toimumispaigana ning millel on oluline ajalooline ja kirjanduslik tähendus. Need paigad on ajas oluliselt muutunud ning enamik uurimisobjekte ei eksisteeri enam või on ümber ehitatud.

Uurimistöö tulemused näitavad, et koduloo õpetamisel on suur potentsiaal loov- ja uurimistöödes ning mitteformaalse õppe vormides. Õppekäigud, muuseumikülastused, fotode võrdlemine, filmimine ja uurimistööd aitavad muuta õppimise elulähedasemaks ning suurendavad õpilaste huvi kodukoha ajaloo vastu. Kui õpilased avastavad, et tuntud kirjandusteosed või kultuurisündmused on seotud nende enda elukeskkonnaga, muutub õppimine isiklikumaks ja tähenduslikumaks.

Kokkuvõttes võib järeldada, et kuigi Kehra Gümnaasiumis on olemas võimalused koduloo õpetamiseks ja tutvustamiseks, ei ole see õppetöös piisavalt rakendunud. Koduloo teemade esinemine loov - ja uurimistöödes sõltub peamiselt õpetaja initsiatiivist ja õpilaste huvidest. Kui kodulugu õpetada teadlikumalt ja elulähedasemalt, suureneb õpilaste huvi oma kodukoha kultuuri ja ajaloo vastu ning tugevneb nende identiteeditunne.

Bakalaureusetöö piirangud on seotud valimi suurusega. Uuring hõlmas ühte kooli ja ühte piirkonda, mistõttu ei saa tulemusi üldistada kõikidele Eesti koolidele.

Edasisteks uuringuteks võiks laiendada valimit, kaasates rohkem koole, et saada laiem ja usaldusväärsem ülevaade õpilaste teadlikkusest kodukoha kultuuri - ja kirjandusloost ning võrrelda tulemusi erinevate piirkondade ja koolide vahel.

SUMMARY

The title of this bachelor's thesis is "Possibilities of teaching the cultural and literary history of the home region based on the example Village of Kaunissaare and Kehra Gymnasium"

The aim of this thesis is to examine the possibilities of teaching local cultural and literary history in school, focusing on Kehra Gymnasium and Kaunissaare village. The study seeks to determine the level of awareness of local heritage among students and residents, also to identify effective ways of integrating local history into the learning process. It also explores how learner-centred, experiential and non-formal learning approaches can support students' interest, identity development and understanding of their home region.

The problem is that young people's interest in local history and local cultural heritage has declined and local topics are not sufficiently addressed in the learning process.

The theoretical part discusses the concept and educational value of local history, its connection to the contemporary concept of learning and the role of creative work, research tasks and non-formal learning in the teaching process.

The study employs a mixed-methods approach, combining qualitative semi-structured interviews with residents, a museum employee, and with the teacher who conducts the course "Me, Home, Village and Parish" as well as quantitative questionnaires conducted among students, teachers and alumni.

The results show that students' knowledge of local cultural history is limited, while who studied around 30 years ago, demonstrate significantly better awareness, indicating that knowledge of local history was stronger at that time. Local history teaching depends largely on individual teachers and is not systematically implemented. The study concludes that integrating local history into creative and research activities, as well as non-formal learning environments, could enhance students' interest for local history, identity development and connection to their home region.

KASUTATUD KIRJANDUS

Anija valla arengukava. (2014). *Kehra*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/4031/0201/4024/Anijaarengukava2024.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Anija Valla kultuurikeskus. (2026). *Kehra rahvamaja ajalugu*.
<https://www.anijavallakultuur.ee/kehra-rahvamaja/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Bailey. L. (2026). Population Education. *The Benefits of Place-Based Learning*.
<https://populationeducation.org/the-benefits-of-place-based-learning/> (viimati vaadatud 4.05.2026)

Buo, M. C., Hermosa, J. P. (2025). *Levels of Historical Consciousness and Appreciation of Local Cultural Heritage among Grade 8 Students in Lucena City*. International Journal of Multidisciplinary: Applied Business and Education Research. EBSCO.
<http://dx.doi.org/10.11594/ijmaber.06.08.29> (viimati vaadatud 4.05.2026)

Eesti Maanteemuuseum. (2026). *Foto Kaunissaare mõisas Jägala jõe pais*.
<https://www.muis.ee/museaalview/1179179> (viimati vaadatud 10.05.2026)

Eesti mõisaportaali. (2021). *Kaserahu poolmõis*. <https://www.mois.ee/harju/kaserahu.shtml> (viimati vaadatud 24.02.2026)

EKSS Eesti keele seletav sõnaraamat. (2009). Eesti Keele Instituut.
<https://arhiiv.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=Kodulugu&F=M> (viimati vaadatud 23.02.2026)

European Commission. (i.a.). Science for policy briefs. *Developing social and emotional skills through non-formal learning*. https://europa.eu/policy_brief_non_formal_learning.pdf (viimati vaadatud 4.05.2026)

Gümnaasiumi riiklik õppekava. (01.09.2014). Riigi Teataja I.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Noorteamet. (2026). *Gümnaasium 2023*.
<https://oppekava.ee/gumnaasium-2023/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Noorteamet. *Loovööd põhikoolis*. <https://oppekava.ee/loovtood-pohikoolis/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2017). *Õpikäsitusest ja selle muutumisest. Elukestva õppe strateegia 2020 I. eesmärgi selgituseks*. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis*. ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös.

https://www.hm.ee/formaalse_ja_mitteformaalse_oppe_loimingu_projekti_d1_raport.pdf

(viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Õpikäsitus*. <https://hm.ee/opikasisitus> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridus- ja Teadusministeerium. (2026). *Formaal- ja mitteformaalõppe lõiming*.

<https://www.hm.ee/formaal-ja-mitteformaalõppe-loiming> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Haridusportaal. (i.a.). *Mitteformaalne ja informaalne õpe*.

<https://haridusportaal.edu.ee/artiklid/mitteformaalne-ja-informaalne-ope> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Hein, I. (2010). *Projekti- ja uurimistöö võimalusi*. Haridus- ja Noorteamet.

<https://oppekava.ee/projekti-ja-uurimistoo-voimalusi/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Heinla, E. (2017). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis*. Haridus- ja Teadusministeerium. Tallinn. https://oppekava.ee/Loovtoode_juhend_2017.pdf viimati vaadatud 24.02.2026)

Jaani, J. ja Luisk, Ü. (2010). *Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis*. Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus.

https://www.hm.ee/sites/default/files/labivad_teemad_oppekavas_ii.pdf (viimati vaadatud 24.02.2026)

Käis, J. (1996). *Kooli-raamat*. Tartu: Ilmamaa kirjastus.

Kehra Gümnaasium. (2023). *Kehra Gümnaasiumi arengukava 2023-2029*

<https://www.kehra.edu.ee/arengukava2023.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kehra Gümnaasium. (2024). *Õppekava*. <https://kehr.a.edu.ee/wp-content/uploads/2024/09/KG-oppekava.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kehra Gümnaasium. (2025). *Valikained*

<https://kehr.a.edu.ee/wp-content/uploads/2016/02/Valikained-A5-24-25-perioodid.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kehra Gümnaasium. (2026). *Valikained*.

<https://kehr.a.edu.ee/wp-content/uploads/2025/04/Valikained-2025-2026.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kehra Gümnaasiumi. (2026). *Ainekavad*. <https://www.kehra.edu.ee/meie-tegemised/oppetoo/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kikas, E. (2017). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis*. Haridus- ja Teadusministeerium. Tallinn. https://oppekava.ee/Loovtoode_juhend_2017.pdf (viimati vaadatud 24.02.2026)

Kodulugu. (2026). *Mis on kodulugu?* <https://www.kodulugu.ee/introduction> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Koppelmaa, K. (2026) Sõnumitooja. *Anija Valla Noortekogu saatis asutustele märgukirja noorte ettepanekutega*. <https://sonumitooja.ee/anija-valla-noortekogu-saatis-asutustele-margukirja-noorte-ettepanekutega/> (viimati vaadatud 4.05.2026)

Kukk, A. (2000). *Kehra kool 150*. AS Ühiselu.

Kultuuriministeerium. (2023). *Kultuuripäranditeadlikkuse uuring*. Building a better working world EY. <https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2023-05/Lõpparuanne.pdf> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Leijen, Ä. ja Pedaste, M. (i.a.). *I Nüüdisaegne õpikäsitus. Uurimisprojekti "Süstemaatiline kirjanduse ülevaade õpikäsituse nüüdisaegsuse hindamiseks sobivate mõõtvahendite leidmiseks" raport*. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Liblik, P. (2017). *Soovitusi ja näiteid loovtööde läbiviimiseks põhikoolis*. Haridus- ja Teadusministeerium. Tallinn. https://oppekava.ee/Loovtoode_juhend_2017.pdf (viimati vaadatud 24.02.2026)

Mbatha, Z., Moreeng, B., (2025). Journal of Education and Learning Technology. *Teachers' Challenges of Using Local History Projects to Develop Learners' Historical Skills – A Case Study of Motheo Education District*. <https://noyam.2025/06/JELT2025664.pdf> (viimati vaadatud 4.05.2026)

MTÜ Kehra Raudteejaam. (2026). <https://www.kehrajaam.ee> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Muravjova, J. (2015, aprill). Eesti koduloo-uurimise ajaloost. *Vaivara Kaja leht*, 4, 2. <https://dea.digar.ee/?a=is&oid=vaivarakaja2015> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Oja, M. (2013). Eesti kultuuriloo õppematerjal XV Harjumaa. *Kehra tselluloosi- ja paberitehas*. Eesti ajaloo- ja ühiskonnaõpetajate selts, Tallinn.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu

Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server-8484-14a/content> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Pärdis, H. (2023). *Kehra*. https://media.voog.com/2023._Kehra.pdf (viimati vaadatud 24.02.2026)

Põhikooli riiklik õppekava. (26.12.2025). Riigi Teataja I. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Praust, V. (2018). [Facebooki postitus]. *Täna 80 aastat tagasi, 25. augustil 1938, käivitati Kehra Sulfaattselluloositehas. Tehase oli Eesti Vabariik rajanud sellise metsamaterjali ära kasutamiseks, mis ehitusmaterjaliks.* <https://www.facebook.com/valdo.praust/posts/> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Praust, V. (2014). *Kehra lood*. MTÜ Kehra Raudteejaam.

Randmäe, K. (2020). *Kaitseväge akadeemia V õppemetoodiline konverents. Väärtuspõhine õpe. Nüüdisaegne õpikäsitus miks?* Tartu: Ema Occasional papers. <https://dea.digar.ee/?a=is&oid=JVendcoccasp> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Schmeidt, M., Oruaas A., Tanne A. (i.a.). Harju-Jaani kihelkonnakoolid. *Kehra kool*. https://www.tlu.ee/sites/default/Arhiivmuuseum/harju-jaani/_kehra.html (viimati vaadatud 24.02.2026)

Smith, A. G., Sobel, D. (2010). *Place- and Community-based Education in Schools*. By Routledge. Madison Avenue, New York. https://Place_based_Education_in_Schools.pdf (viimati vaadatud 4.05.2026)

Sobel, D. (2005). *Place-Based Education: Connecting Classrooms & Communities*. By The Orion Society. https://Place-Based_Education.pdf (viimati vaadatud 4.05.2026)

Sõnaveeb. (2026). Eesti Keele Instituut. <https://sonaveeb.ee> (viimati vaadatud 24.02.2026)

Tan, Y.S.M., Atencio. M. (2016). Teaching and Teacher Education. *Unpacking a place-based approach "What lies beyond?" Insights drawn from teachers' perceptions of Outdoor Education*. EBSCO. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1016/j.tate.2016.02.001>

Turp, H. (1921). *Koduloo metoodika*. Tallinn: Kool kirjastus. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/content>

Veidemann, R. (2024). *Eesti kultuuri lugu kui kodulugu*. https://viljandi.ut.ee/sites/default/files/2024-05/Rein_Veidemann_Eestkodulugu.pdf (viimati vaadatud 24.02.2026)

LISAD**Lisa 1.****Tabel 1.** Intervjueeritud õpetajate töö- ja juhendamiskogemus ning arvamus

Küsimus	Õ1	Õ2	Õ3	Õ4	Õ5	Õ6
1. Kellena töötate ja kui pikk on tööstaaž õpetajana ja loovtööde/uurimistööde juhendajana?	Staaž 34 aastat. Uurimistöid /loovtöid juhendanud 26 aastat.	Töötasin õpetajana 1977 – 2008, st tööstaaž on 31 aastat.	Eesti keele ja kirjanduse õpetaja 35 aastat.	Õpetajana, umbes 40 aastat	Õpetajana 41 a, juhendajana 5 a pärast RÕKI sisu muudatusi	Ajaloo-õpetajana ja staaž on 1 aasta
2. Kui palju loovtöid või uurimistöid olete juhendanud?	Rohkem kui kümme loov- või uurimistööd.	Rohkem kui kümme loov- või uurimistööd.	Umbes 5-10 loovtööd	Rohkem kui kümme loov- või uurimistööd	Umbes 5-10 loovtööd eri teemadel.	Olen juhendanud 1-2 loovtööd.
3. Kuidas toimus loovtööde teema valimine teie juhendamisel?	Teema kujunes koostöös õpilasega	Õpilane valis teema ise või kujunes koostöös.	Õpilane valis teema ise	Teema kujunes koostöös õpilasega	Teema kujunes koostöös õpilasega	Õpilane valis teemat ise
4. Kui sageli valitakse teie koolis loovtööde või uurimistöö teemaks kodukoha kultuuri- või kirjanduslugu?	Harva	Harva	Harva	Üsna sageli	Üsna sageli	Regulaarselt
5. Kas õpilastele tehakse ettepanekuid loov- või uurimistööde teemaks, mis on seotud nende kodukoha ajaloo ja kultuuripärandiga?	Jah	Ei	Ei	Jah	Jah	Ei
6. Kui hästi Teie arvates tunnevad õpilased oma kodukoha ajalugu ja kultuurilugu?	Keskmisel tasemel	Vähe	Vähe	Keskmisel tasemel või vähe	Keskmisel tasemel	Pigem hästi
7. Kas kirjanduslugu käsitletakse Kaunissaare küla näitel?	Jah, Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei

8. Kas antakse aine raames teadmisi ja infot Kaunissaare küla kohta, mis siin on olnud varem?	Jah	Ei	Ei	Jah	Jah	Ei
9. Kuidas võib tekitada 8. klassi loovtöodes ja gümnaasiumi uurimistöodes suuremat huvi kodukoha kultuuri- ja kirjandusloo vastu?	See sõltub suuresti õpilase enda hoiakust ja kodukohaga seotusest.	Jutustustega, kohtade külastustega, vastavate teoste lugemisega	Küsimus on ebakorrektn.	Nende kodude kaudu. Kui lasta õpilasel teha intervjuusid, vestelda vanemate sugulastega nendel teemadel, oma juurte ja sugulaste teadmiste kaudu tekib ka huvi kultuuriloo vastu, kui seda nimetatakse või mõni sugulane on varem kaasa löönud nendes tegemistes või tundnud huvi kohalike kultuuritegijate vastu.	Suguvõsa kaudu, õpetajate kaudu	Uurimus alusel
10. Kas te pakute õpilastele õppesõite Tartusse ERM-i ja Vanemuisesse?	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei	Ei
11. Kas olete käinud klassiga varem Tallinnas A. H. Tammsaare kortermuuseumis?	Jah	Jah	Jah	Jah	Ei	Ei
12. Kas Teie koolis korraldatakse	Kohtumisi kirjanikega on palju	Kindlasti korraldataks, aga ma ei tea,	Tomusk, Contra, Grigorjeva	Vanasti käis näiteks näitleja Tõnu	Jah, kohalik ajakirjanik Ivo Pilve. Koolis	Jah, Kivirähk

kohtumisi kirjanike ja ajakirjanikega? (I.Tomusk, A.Kivirähk jt) Kui jah, siis kellega?	olnud. (Tomusk, Käit, Keränen jt)	kellega on olnud kohtumised.		Aav, kes on Kehrast pärit, rääkis Juku anekdoote; käis helilooja Veljo Tormis, kes pani kõik rahvalaule laulma jne, Kehrast pärit ajakirjanik Ivo Pilve ja luuletaja Kaie Talviste; esinemas on varem käinud vilistlastest lauljad Silvi Vrait, Rein Kotkas, Kare Kauks; samuti näitlejad Terje Pennie ja Ingomar Vihmar, Siim Rulli, hiljem lavastaja-näitleja Eva Koldits jt.	olid kord kuus Eesti Filharmoonia muusikalektooriumid, kus Jaak Joala ema Helgi Ridamäe oli lektor, muusikud mängisid.	
13.Kas sooviksite midagi lisada?	Ei	Ei	Ei	Enam ei tööta ma 11 aastat üldhariduskoolis, seetõttu räägin varasemast ajast. 20. sajandi lõpus oli Kehras palju õpetajaid stabiilselt tööl Kehra koolis alates kõrgkooli	Igal aastal käis 5. klass helilooja Boris Kõrveri maja juures, laulsime tema laulu "Meie kool on nii noor..." Tihe ja regulaarne töö oli koostöös kohalike kultuuriasutustega (Kehra sovhoosi klubi;	Ei

				lõpetamisest kuni pensionini välja, nad olid kohalikud, mistõttu olid ka kursis kultuurilooga paremini. Praegu on noored, kes sõidavad Tallinnast siia tööle, Kehrat ja selle kultuurilugu ei tunne, töötavad paar aastat ja liiguvad siis edasi mujale. Lasin uurida ka kunstnikke, kuna andsin kirjandusele lisaks ka kunstiajaloo tunde, näiteks Maret Kernumees. Aga ka harrastuskun- stnikke - Jaan Kallasmaa, Mare Villemsoo, Sirje Voolma jt.	Kehra tehase klubi, raamatukogu).	
--	--	--	--	--	---	--

Allikas: autori koostatud

Lisa 2. Intervjuu küsimused Kehra muuseumi töötajale/õpetajale, kes viib Kehra koolis läbi kursust „Mina, kodu, küla ja kihelkond“.

- 1) Palun nimetage kirjandus- ja muusikaloos tuntud nimesid, kes on seotud Kaunissaare külaga
- 2) Kas kooli õpilased tulevad tihti muuseumi?
- 3) Kas, Teie arvates, noortel on huvi koduloo vastu?
- 4) Mida teate Birkenruh` mõisast?
- 5) Kui palju üldse on koduloo ainet koolis pakutud?
- 6) Mis klassis te viite läbi kursust „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ ?
- 7) Kui tihti toimub Kehra koolis kursus „Mina, kodu, küla ja kihelkond“ ?

Lisa 3. Intervjuu küsimused Kaunissaare küla elanikele

- 1) Millal asusite siia elama?
- 2) Kas Teate selle koha kultuurilugu, ajalugu?
- 3) Kellelt/kust saite infot kodukoha kultuuri- ja ajaloo kohta?
- 4) Kas on säilinud Kaunissaare küla vanu fotosid, ürikuid või midagi muud?
- 5) Kas Te jagate infot tulevase põlvkonnaga?
- 6) Mis te arvate, kas oleks õige mingis vanuses, näiteks juba lasteaias hakata õppima, mis kodu ümbruses on või mis oli vanasti, või see ei ole mõistlik?
- 7) Kas Teie teate, mida koolis praegu räägitakse Kaunissaare ajaloo kohta?
- 8) Kas Teie ise tahaksite rohkem teada sellest kohast ja edasi jutustada?
- 9) Kas Teie lapsed tunnevad huvi kodukoha vastu?
- 10) Mida Te arvate, kas koolis praegu sellest räägitakse?
- 11) Kas koolis kunagi varem räägiti selle koha kultuurilugu, ajalugu?
- 12) Kuidas Te hindate mõtet võtta kooli õppekavasse eraldi õppeaine, mille eesmärk on tutvustada õpilastele nende kodukoha ajalugu? Kas Teie arvates võiks huvi koduloo vastu suurened, kui näiteks tutvustataks kohalikke paiku, käidaks õppekäikudel ning keskendutaks just oma kodukoha, näiteks Kehra või Kaunissaare ajaloo tundmaõppimisele?

Lisa 4. Küsimustik õpilastele/vilistlastele

1. Palun nimetage kirjandus- ja muusikaloos tuntud nimesid, kes on seotud Kaunissaare külaga.
2. Palun nimetage kirjandus- ja muusikaloos tuntud nimesid, kes on seotud Kehraga.
3. Mida teate Birkenruh` mõisast?
4. Kui teate, siis kust/kellelt saite sellest teada?

Lisa 5. Uurimisobjektide fotod ajaloolises võrdluses

Foto 1. Kaunissaare küla u.1950. aastatel:
veski-hüdroelektrijaam, veskitamm Jägala jõel.

Allikas: Eesti Maanteemuuseum.

Kaunissaare küla 2026 kevadel.
Veskist ehitatud suvila, veskitammi varemed
veehoidlas

Allikas: autori tehtud

Foto 2. Kehra raudteejaama esine plats 1938
Allikas: Rando Pung erakogust

Kehra raudteejaama esine plats 2026 kevadel
Allikas: autori tehtud

Foto 3. Birkenruh' (Kaserahu) mõis
u. 2000. aastate alguses
Allikas: mõis.ee

Birkenruh' (Kaserahu) mõisa varemed
kevad 2026
Allikas: autori tehtud